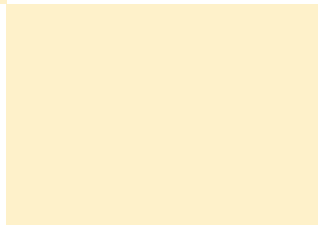
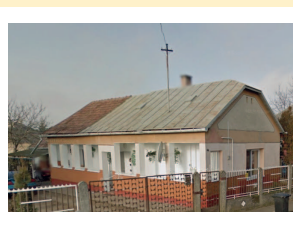
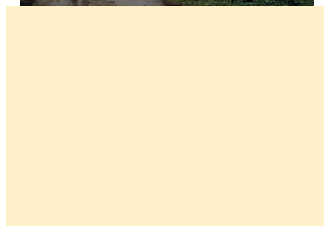

PETNEHÁZA KÖZSÉG
TELEPÜLÉSTERVEZÉSI TERV
ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY
ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG MUNKARÉSZ

Megrendelő:

Petneháza Község Önkormányzata
4542. Petneháza, Magyar u. 2.

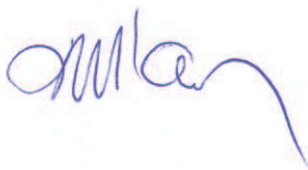
Tervező:

Nyírségterv Kft.
Cím: 4431. Nyíregyháza, Mackó u. 6. sz.
Iroda: 4400. Nyíregyháza, Szegfű u. 73.11/3. sz.

Kelt: Nyíregyháza, 2017. május hó

2. ALÁÍRÓLAP

Településrendezési tervező:
ügyvezető igazgató:

.....
Dudás Ede
okl. településmérnök
építésmérnök
TT-15-0303
építésmérnök

Kelt: Nyíregyháza, 2017. május hó

3. TARTALOMJEGYZÉK

1. Címlap
2. Aláírólap
3. Tartalomjegyzék
4. Vizsgálat
 4. 1. A település történeti leírása (a történeti település- és tájszerkezet alakulása, a történeti településmag),
 4. 2. A település régészeti örökségének felmérése újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület esetén terepbejárással,
 4. 3. A védett műemléki értékek települési értékleltára, amely érték-kataszterben tartalmazza:
 4. 3. 1. a világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területeket,
 4. 3. 2. az országos építészeti örökség elemeit,
 4. 3. 3. a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket és a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket.
 4. 4. A helyi építészeti örökség települési értékleltára, amely értékkataszterben az önkormányzati főépítész által meghatározottak szerint tartalmazza a helyi építészeti örökség országos vagy helyi védelemre méltó elemeit:
 4. 4. 1. településszerkezetet,
 4. 4. 2. telekstruktúrát és az utcavonal-vezetést,
 4. 4. 3. utcaképet vagy utcakép részletet,
 4. 4. 4. egyéb településkarakter elemeket,
 4. 4. 5. építményrészletet vagy az alkalmazott anyaghasználatot, tömegformálást, homlokzati kialakítást,
 4. 4. 6. táj- és kertépítészeti alkotást, egyedi tájértéket, növényzetet,
 4. 4. 7. szobrot, képzőművészeti alkotást, utcabútort.
5. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése:
 5. 1. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése.
 5. 2. Az 5. 1. pontban szereplő változások hatásai:
 5. 2. 1. a régészeti örökségre,
 5. 2. 2. a történeti településre, település- és tájszerkezetre,
 5. 2. 3. a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre.
6. Az értékvédelmi terv:
 6. 1. Az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények, meghatározása
 6. 2. Az önkormányzati feladatok meghatározását.
7. Összefoglalás
8. Nyilatkozat

Bevezetés

Jelen dokumentáció Petneháza Község településrendezési terv felülvizsgálat, módosítás alátámasztása céljából készült a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. tv. rendelkezése alapján, összhangban a települési örökségvédelmi hatástanulmány tartalmáról szóló 496/2016. (XII. 28.) Korm. rendelettel. A tervfejezet célja a településen található kulturális értékek feltárása, azok előtérbe helyezése és ebből kifolyólag az értékek megőrzésének elősegítése. A települési értékek bemutatása, illetve védelme meghatározó lehet a község arculatának megerősítésében (településmegtartó erejének fokozásában). A fejlesztések érvényesülésének fontos feltétele, hogy azok a már meglévő környezeti értékekre figyelemmel valósuljanak meg. Egy új fejlesztési terület, illetve egy új épület tényleges értékének jelentős része abban a többletben realizálódik, ami a környezetéhez való illeszkedésből és a település már meglévő értékeiből vetül rá. A települési környezet értékeinek védelme, a hozzájuk való igazodás nem csak kulturális, esztétikai igény, egyben gazdasági érdek is, melyet kulturált módon, esztétikai eszközökkel lehet teljesíteni. Az új fejlesztéseknél, azok építészeti kialakítása során célszerű igazodni ezekhez az értékekhez.

A kulturális örökségvédelemre, régészeti lelőhelyekre, a régészeti kutatásra és a régészeti leletekre vonatkozó főbb jogszabályok:

- 2001. évi LXIV. törvény – a kulturális örökség védelméről
- 1997. évi CXL. törvény, különösen a 38-49. § - múzeumi törvény
- 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
- 1979. évi 2. törvényerejű rendelet – kulturális javak jogtalan átruházásáról
- 497/2016. (XII. 28.) Kormányrendelet – a kulturális örökség védelmét érintő egyes kormányrendeletek módosításáról
- 496/2016. (XII. 28.) Kormányrendelet – a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról
- 13/2015. (III. 11.) MvM rendelet – a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint régészeti lelőhely és a lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól
- 45/2012. (XI. 30.) EMMI rendelet – a kulturális javakkal kapcsolatos hatósági eljárásokra vonatkozó szabályokról
- 57/2013. (VIII. 7.) EMMI rendelet – a kulturális javak védetté nyilvánításának részletes szabályairól
- 191/2001. (X. 18.) Kormányrendelet – az örökségvédelmi bírságról
- 3/2003. (I. 25.) NKÖM rendelet – egyes régészeti lelőhelyek védetté nyilvánításáról
- BTK vonatkozó paragrafusai

Jelen munkát (azaz a jelen tanulmány részét és egészét is) a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. alapján szerzői jogvédelem illeti meg. A vagyoni jogok kizárólagos jogosultja a Nyírségterv Kft.

4. VIZSGÁLAT

4. 1. A település történeti leírás

- 4. 1. 1. A település fekvése
- 4. 1. 2. Etimológia
- 4. 1. 3. Címer
- 4. 1. 4. Története
- 4. 1. 5. A történeti településszerkezet alakulása
- 4. 1. 6. A történeti településszerkezet bemutatása térképeken
- 4. 1. 7. A teleksturktúra vizsgálata
- 4. 1. 8. Telekmorfológia és telekméret vizsgálat
- 4. 1. 9. Településkarakter, helyi sajátosságok: utcakép, térarány, jellegzetes épülettípusok
- 4. 1. 10. A tájszerkezet alakulása

4. 1. 1. A település fekvése

Petneháza Község Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, a Baktalórántházai Járásban, a Nyírség északi részén fekszik, 118 méter magasságban a tengerszint felett. Északnyugat felől Nyírtass, északkelet felől Nyírkársz, keleti irányból Rohod, nyugati irányból Laskod, délről Nyírbákó községek közigazgatási területe határolja. Teljes területe 24,20 négyzetkilométer, a belterület ebből 2 négyzetkilométer. Petneháza Község állandó népessége 2016-ban 1706 fő.

4. 1. 2. Etimológia

Petneháza település alapítója a XIV. század elején élt Terecse fia Péter vagy Petene, a Petneháziak őse. A XIV-XV. században a megye életében nem vitt szerepet a Petneházy család, de a falut és a birtokot a XV-XVI. században mindvégig bírta. Az alapító Terecse neve még 1595-ben is élt, mint praedium és erdő.

4. 1. 3. Címer

Csücskös talpú vörös színű pajzsban aranykoronából kinövő ezüst oroslán arany íjból arany nyilvesszőt készül kilőni.

4. 1. 4. Története

A XVIII. század elejétől a Petneházyakkal rokon más családok is birtokolták Petneháza egy-egy részét. Legnagyobb birtokosai azonban mindig a névadó család tagjai maradtak. Egy időben két, sőt három kúriájuk is volt a faluban; a kúriákhoz tartozó szántóföldekkel, rétekkel, jobbágytelkekkel együtt. 1707-ben Petneházy Zsigmond fia, István és három lánya osztozkodott a szerény vagyyonon. Annak ellenére, hogy az alapító család

utódai még a XIX. század elején is éltek, a birtokosok a XVIII. század végére már teljesen lecserélődtek. 1847-ben, a faluban 703 lakos élt.

Petneháza határába két középkori település, Iklód és Bagda olvadt be. Az Iklód némileg a XIV. század második felében az e helyről elnevezett család birtoka volt. Neve bizonytalan eredetű. A család XVI-XVII. században még élt. Iklód a XVIII. század végén is lakott lehetett, mert a Petneházyaknak náluk zálogban lévő kúriájuk volt. 1615-ben egy kápolnahelyet említenek a határában. 1623-ban 2 lakott és 8 lakatlan telke volt. A XVIII. században azonban már pusztá, nagyobb részét erdővel benőve. Bagda személynévi eredetű helynév, legkorábban egy idevaló ispánt említenek 1282-ben. 1321-ven az örökös nélkül meghalt Csépany fia birtokán a Jákó és a Balog-Semjén nemzetségek osztoztak. A XIV. században kápolnája is volt, amit a Petneházyak szereztek meg. A századfordulón körjegyzőségi székhely volt, 161 házban 1085, többségében görög katolikus lakossal. Petneháza eredetileg egyutcás, észak végén kiteresedő, majd kettéágazó útifalu. A község kétharmad része 1887-ben egy pusztító tűzvész után elpusztult. Ezután hosszanti irányban nőtt meg. Délkeleti részén szabályos alaprajzú új településrész alakult ki századunkban. A délnyugati sarkán, a házsorba élkelődve egy szárazmalom keringősátorát ábrázolja egy század elején készült térkép.¹

4. 1. 5. A történeti településszerkezet alakulása

Petneháza a szabálytalan alaprajzú települések közé sorolható, ahol a szabálytalanság az összes fontos morfológiai elemet (utcahálózat, telekfelosztás, a házak telkeken belüli elrendezése) felöleli. A halmazfalu olyan település, amelynek belső magja szabálytalan alaprajzú, és e települési szabálytalanság minden lényeges alaprajzi vonásra kiterjed, ugyanakkor külső határai hozzávetőlegesen körformát rajzolnak ki. Házai rendszertelen összevisszaságban állnak, utcái rövidek, zezugosak. A jelenlegi utcái a település központjában, már a XVII. században is így kanyarodtak.

Petneháza jellege eredetileg egy utcás, északi végén tölcseírszerűen kiteresedő, majd ennek végén szomszédos községek irányában kettéágazó útifalu. Az 1887-ben pusztító tűzvész után a település előbb hosszanti irányban nőtt meg, majd a főútcával párhuzamosan, attól nyugatra új utcát hoztak létre. Századunkra jellemzően a község délkeleti részén szabályos alaprajzú új településrészt alakítottak ki. Idő közben a főútca tölcseírszerű bővülete is beépült. A falu utcái előkertes beépítésűek. Szalagtelkei közül a szegényebb porták udvarának elrendezése tiszta soros. A község középontban elvéve kétsoros beépítés is megfigyelhető. Részekre osztott udvaraira a tagolt épületrendezés jellemző.

Petneháza község legfontosabb és megőrzendő morfológiai, településképi érteke, a tájban való igen előnyös elhelyezkedése. Kiemelkedő tájérték nyugaton a Daru-rét. Az utcaképek, a beépítés, az épületek közvetlen látványai örökségi szempontból értékeket képviselnek. A község épületállománya, a házak karaktere Petneházán meglehetősen vegyes, ami egyaránt összefügg a telekrendszer vegyességével, az építés korával, az eltérő időszakokban történt építés keveredésével. A település belterületen a hagyományos – védett – falusi porták, egyéb jellegzetes típusok találhatók a községben (hatvanas években épült sátorotűs "kockaépületek"; utcavonalra merőleges tetőgerincű újabb házak - szélesebb traktussal épültek a 80-as években; a legutolsó évek "divatos" épületei - szerencsére alig lelhetők fel túlformált, túldíszített házak). A község hagyományos falusias beépítésű, hosszú-keskeny telkekkel rendelkezik. Az épületek gerince az utcákra merőleges. A funkcióvesztés következtében a foghíjakon új épületek épültek, amelyek több helyen már-már kertvárosi utcaképet kölcsönöznek a területnek, ugyanakkor illeszkednek a hagyományos, utcára merőleges gerincű beépítéshez. A település központja felé érve, az eredeti telekszerkezet megtartásával, laza családi házas beépítés alakult ki, a kertvárosias-laza karakter építészeti jegyeit hordozza.

¹ www.wikipedia.hu

4. 1. 6. A történeti településszerkezet bemutatása térképeken

Első katonai felmérés (1763-1787)

Második katonai felmérés (1806-1869)

Harmadik katonai felmérés (1869-1887)

Műholdfelvétel

4. 1. 7. A telekstruktúra vizsgálata

Terület-felhasználási, és terület-használati feszültségek sorában kiemelendő, hogy a belterület beépített területei sok esetben terjengősek, mint a Magyar és az Arany J. utca két oldalán lévő tömbök. Ezek az igen nagy telkes tömbök még a falusias életmódhoz képest is alulhasználnak mondhatók, költségesebbé teszik a településüzemeltetést. A terepviszonyok miatt azok beépítése nem feltétlenül indokolt – vízrendezési-elvezetési problémák jelentkezhetnek. A kül- és belterület kihasználatlan gazdasági területei részleges infrastruktúrával ellátott területek, a szennyvízhálózat hiányzik, ezek kihasználtsága kedvezőtlen. A belterületen lévő, lefolyástalanságuk miatt használaton kívüli, de település-szerkezeti pozíciójuk miatt értékes területek rendezésével biztosítani kell az értékükön való használatukat, mint például a jelentős tartalékot jelentő roncsolt területek a Petőfi út és a Liliom u. mellett. A területek településtartománybeli pozíciójukhoz képest túl alacsony intenzitásúak, terjengős használatuk fenntartása komoly gazdasági következményekkel jár.

A lakásépítési igénynek a belső intenzitástartalékok kihasználásával, a kialakult, de be nem fejezett lakóterületek befejezésével kell megoldani, és lehetőleg nem új területeken való biztosítással, mely a község további terjeszkedését jelentené, s ezáltal a településüzemeltetés is költségesebbé válna. A túl alacsony intenzitás a gazdaságos infrastruktúra-kiépítés ellen hat, s így környezetvédelmi szempontból sem támogatható, mindazonáltal a komfortosság ellen hatnak, a korszerű életkörülmények javításának, végső soron a település népességmegtartó képességének is.

A település-felújítás, a rehabilitáció a belső területi tartalékokkal való gazdálkodást is feltételezi, de a minőségi településfejlesztésnek is fontos eszköze, melynek elsődleges területe célszerűen a településközpont. Céljai között szerepel a közúti, tömegközlekedési forgalomterhelés, ezzel a zaj- és levegő- szennyezés csökkentése. A főter és díszterek rendezésével a vegyes, korlátozott gépkocsi-, és gyalogos zóna növelése, a gyalogos felületek díszburkolattal való ellátása, a főter kialakítása, rendezvényter létrehozása, a közösségi közterületi találkozóhelyek megvalósítása, ezzel az identitástudat és a települési kötődés növelése indokolt.

4. 1. 8. Telekmorfológia és telekméret vizsgálata

A település értéke, erőforrása az a természeti-topográfiai adottságok folytán kialakult érdekes együttélés, amelyet a síkvidéki falusias település és központja, a mélyebb fekvésű, dombosabb külterülete, a csatorna és környéke, a nagymértékű erdősültsége jelent. A legkorábbi megtelepülés vonala a többszörösen „hajló” Arany János u. nyomvonala, illetve e területek környezete.

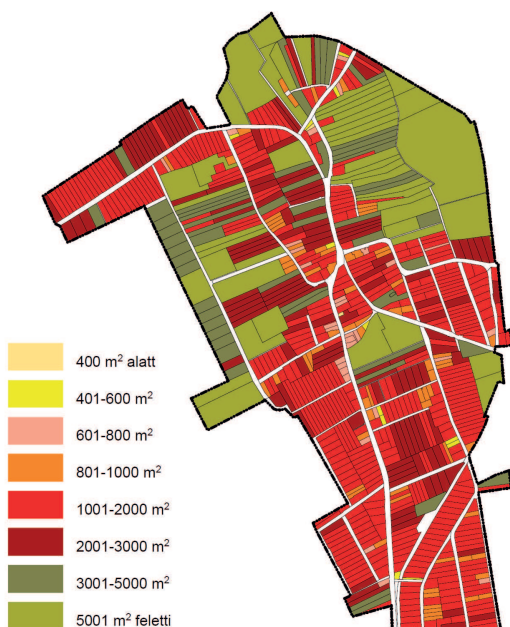
A települést elsősorban szántóföldi mezőgazdasági területek, kertes mezőgazdasági területek (gyümölcsös-, szőlőskertek) határolják. Külterületi mezőgazdasági területeinek mintegy 50 %-át szántók alkotják. Jellegzetes nagy kiterjedésű külterületi lakóhelye a településnek nincs. A szántóterületek mellett jelentős aránnyal bírnak az erdőterületek, melyek fő alkotóeleme az akác. Az erdőterületek aránya jelentős mintegy 30%, kiterjedése közel 600 ha. A település belterületének környezetében több gyümölcsös-, szőlőterület található jelentős arányban, mintegy 7%. A belterületől É-ra két zártkerti rész is található. A falu határában folyik a Lórántházi-folyás, ami a Laskodi-víztárolóba torkollik. A gyepterület, rét-, legelőterületek közel 195 ha tesznek ki, melyek meghatározó elemei a településnek, mely az állattenyésztés feltételeit alapozza meg. A külterületet egy 6,3 km x 6,3 km-es befoglaló négyzetbe illeszthető, szabálytalan kiterjedésű (K-i oldalon széles nyúlvány), erdőterületekkel, szántóterületekkel, zártkertekkel, vízállásos, és gyepterülettel szabdalta. A belterület, a külterület alakját követve az igazgatási terület centrumában található, hosszan elnyúlva É-D-i irányba.

A település területének döntő részét a falusias karakter jellemzi. A korábbi településszerkezet a Kossuth L. , Arany J. u. mentén alakult ki, a falusias lakóterület a jellemző. A leágazó utcák beépítése szintén a falusias lakóterületre jellemző. A régi településrész mentén nem jellemzőek a törtvonalú telekformák, az egyenes szalagtelkek az „ösközség” főutcájának mentén aránylag széles 16-18 m széles, viszont változatos hosszú 180-200-(250) m hosszú ingatlanokat eredményeztek. Az utólagos telekosztásoknál, és beépítéseknél már az utóbbi évtizedekben megszokottá vált 16-18 m-es szélesség, és a (80)-100-120 m hosszú telkek a jellemzőek. A „főutca” mentén elvéve található régi lakóházak kivételével, az új utcák ingatlanjai előkertes beépítésűek. Hátranyúló szalagtelkei általában sorosak, ritkábban kétsorosak. (nyárikonyha épület szélesebb ingatlanon a jellemző)

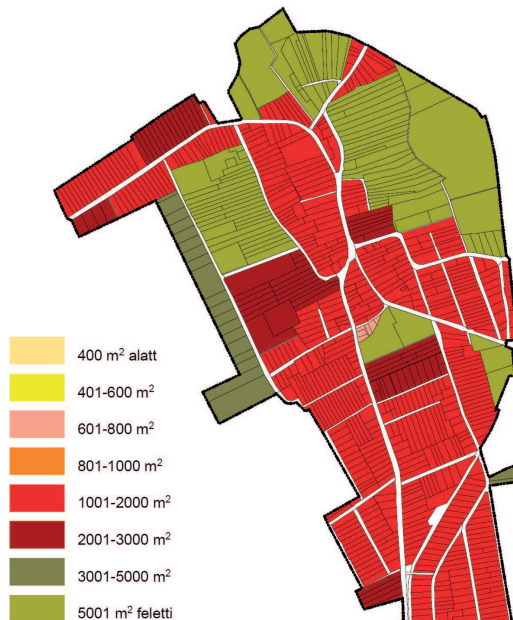
A parasztudvarokra a tagolt épületelrendezés a jellemző. A beltelkek három udvarrészre osztódnak és ezeken egymáshoz építve helyezkednek el a melléképületek. A lakóházzal kezdődő épülettömb mögött helyezkednek el az egyre kisebb traktusmélységű (így egyre alacsonyabb gerinc magasságú) gazdasági épületek. A település belterületét a főutca mentén a településközpontban a közintézmények környezetében már a településközponti karakter jellemzi.

A falu utcái előkertes beépítésűek. Szalagtelkei közül a szegényebb porták udvarának elrendezése tiszta soros. A község központjában kétsoros beépítés is megfigyelhető elvétve. A részekre osztott udvarra a tagolt épületrendezés jellemző. A XX. század elején Petneháza régi típusú épületei közül a lakóházainak a legnagyobb része három- ritkán két- vagy négyosztatú volt, melyeknek az udvari hosszoldaltól nyílt a bejárata a pítvarba. Ebből lehetett megközelíteni a nagyház (utcai szoba) és szemben a fűstház, valamint a belső kamra vagy kisház. A negyedik helyiség az úgynevezett külső kamra, mely az udvarról nyílt.

Az épületek falaira, azokon belül a régebbiekre a karóvázas szerkezet, míg az újabbakra a vert vagy vályogfal volt a jellemző. A tetők szalmával fedettek és szarufás kialakításúak. A barokkos vakolatlizénákkal és keretekkel - párkányokkal díszített utcai homlokzat általában deszkaoromfalas volt, de a csapott nyeregretető sem ritka. Az udvari hosszúoldalon gyakori volt a tornác és a rangosabb házakon, a két végén téglából falazott tornácoszlopok között egyszerű faoszlopok sorakoztak. A fűstházakból a szabadkémények már hiányoztak, úgyszintén a szobák kívülről fűthető boglyakemencéi is.

Telekméret vizsgálat (saját szerkesztés)

Átlagos telekméret vizsgálat az egyes tömbökre vonatkoztatva (saját szerkesztés)

4. 1. 9. Településkarakter, helyi sajátosságok: utcakép, térarány, jellegzetes épülettípusok

Petneháza a szabálytalan alaprajzú települések közé sorolható, ahol a szabálytalanság az összes fontos morfológiai elemet (utcahálózat, telekfelosztás, a házak telkeken belüli elrendezése) felöleli. A halmazfalu olyan település, amelynek belső magja szabálytalan alaprajzú, és e települési szabálytalanság minden lényeges alaprajzi vonásra kiterjed, ugyanakkor külső határai hozzávetőlegesen körformát rajzolnak ki. Házai rendszertelen összeviszásokban állnak, utcái rövidek, zezugosak. A jelenlegi utcái a település központjában, már a XVII. században is így kanyarodtak.

Petneháza jellege eredetileg egy utcás, északi végén tölcészerűen kiteresedő, majd ennek végén szomszédos községek irányában kettéágazó útifalu. Az 1887-ben pusztító tűzvész után a település előbb hosszanti irányban nőtt meg, majd a főutccal párhuzamosan, attól nyugatra új utcát hoztak létre. Századunkra jellemzően a község délkeleti részén szabályos alaprajzú új településrészt alakítottak ki. Idő közben a főutca tölcészerű bővülete is

beépült. A falu utcái előkertes beépítésűek. Szalagtelkei közül a szegényebb porták udvarának elrendezése tiszta soros. A község középpontban elvélve kétsoros beépítés is megfigyelhető. Részekre osztott udvaraira a tagolt épületrendezés jellemző.

Petneháza község legfontosabb és megőrzendő morfológiai, településképi értéke, a tájban való igen előnyös elhelyezkedése. Kiemelkedő tájérték nyugaton a Daru-rét. Az utcaképek, a beépítés, az épületek közvetlen látványai örökségi szempontból értékeket képviselnek. A község épületállománya, a házak karaktere Petneházán meglehetősen vegyes, ami egyaránt összefügg a telekrendszer vegyességével, az építés korával, az eltérő időszakokban történt építés keveredésével. A település belterületen a hagyományos – védett – falusi porták, egyéb jellegzetes típusok találhatók a községben (hatvanas években épült sátoztetős "kockaépületek"; utcavonalra merőleges tetőgerincű újabb házak - szélesebb traktussal épültek a 80-as években; a legutolsó évek "divatos" épületei - szerencsére alig lelhetők fel túlformált, túldíszített házak). A község hagyományos falusias beépítésű, hosszú-keskeny telkekkel rendelkezik. Az épületek gerince az utcákra merőleges. A funkcióvesztés következtében a foghíjakon új épületek épültek, amelyek több helyen már-már kertvárosi utcaképet kölcsönöznek a területnek, ugyanakkor illeszkednek a hagyományos, utcára merőleges gerincű beépítéshez. A település központja felé érve, az eredeti telekszerkezet megtartásával, laza családi házas beépítés alakult ki, a kertvárosias-laza karakter építészeti jegyeit hordozza.

4. 1. 10. A tájszerkezet alakulása

Tájföldrajzi szempontból Petneháza település közigazgatási területe az Alföld Nyírség középtájának része. Petneháza természet földrajzilag az Észak-Nyírség kistájhoz tartozik. A kistájra hullámos talajfelszín, a buckákon erőteljes erózió, a laposokban agyagos talajú lápok jellemzőek.

A közigazgatási területen folyó nem található, csak mesterségesen kialakított csatornák szállítják a felszíni vizeket.

Éghajlatában a Magyarországot jellemző három fő klimatikus hatás, a kontinentális, az óceáni és a mediterrán közül leginkább a kontinentális érvényesül. Északi fekvése miatt itt általában hűvösebb van, mint a dél-alföldi, belső-alföldi tájakon. A nyarak mérsékeltlen meleg (20-23°C júliusi átlaghőmérséklettel), mérsékeltlen szárazak, a telek hidegek, -3 és -3,9°C közötti januári középhőmérséklettel. A zord telek kialakulásában az északkeleti szeleknek nagy szerepe van. A havas napok száma (30-35) az Alföldön itt a legmagasabb, a hótakaró segít a kemény téli fagyok kártételének megakadályozásában. Évi középhőmérséklete 9-10,5°C között ingadozik.

A honfoglalás előtt kiterjedt erdőségek uralták a tájat. A honfoglalás korától (VIII.-IX. század) kezdődően letelepedett népesség számára termőterületre volt szükség, ezért a szántók-legelők később gyümölcsösök számára óriási erdőket irtottak ki.

A 9. és 10. században a szabolcsi földvár építéséhez 500-600 hektár erdő kiirtása volt szükséges. A szántóföldek és legelők kialakítása is sok erdő kitermelését követelte meg. A 18. századra a Sztarmár-Beregi-síkságnak már csak mintegy a felét, a Nyírség egyharmadát borították erdők. A megye területének nagy részét állandó és időszakos vízfelületek, mocsarak és lapok foglalták el, mint az Ecsedi-láp, a Rétköz, a Tiszalók környéki mocsarak.

A 18-19. századi környezet-átalakítás megszüntette az ember és a táj ősi kapcsolatát, a "szabad élő föld" (erdő, víz stb.) "élését", megteremtve a kor követelményeinek megfelelő gazdasági korszakváltás földrajzi alapjait. Az átfarmálás a nagyobb haszonvételt, a földrajzi környezet magasabb színvonalú, nagyobb társadalmi aktivitást igénylő hasznosítását szolgálta.

A vízállásos területek nagy részét lecsapolták, az Alföld folyóit a gyors lefolyás érdekében szabályozták.

Minden dűlőt most már utak választottak el egymástól, s szükség szerint összekötő utakat is hagytak. A közben elkészült csatornarendszer most már a határ minden részét vízmentesítette.

4. 2. A település régészeti örökségeinek felmérése újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület esetén terepbejárással

A régészeti elemek vizsgálatát a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvényben meghatározott fogalmak alapján végeztük el.

Régészeti feltárás (2001. évi LXIV. tv. 7. § 30.)

Tudományos módszerrel végzett tevékenység (régészeti megfigyelés, terepbejárás, próbafeltárás, megelőző feltárás, mentő feltárás, tervásatás, műszeres lelet- és lelőhely-felderítés, beleértve a fémkereső műszer használatát), amelynek célja a régészeti örökség elemeinek felkutatása.

Régészeti lelőhely (2001. évi LXIV. tv. 7. § 35.)

Földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatók.

Terepbejárás (2001. évi LXIV. tv. 7. § 41.)

Minden olyan felszínen végzett kutatás, adatgyűjtés és kiértékelő dokumentálás, amely a régészeti örökség nem ismert elemének felfedezésére vagy a régészeti lelőhely állapotának ellenőrzésére, illetve azonosítására irányul, függetlenül attól, hogy együtt jár-e a leletek összegyűjtésével vagy sem.

A régészeti terepbejárás olyan kevésbé roncsoló hatású kutatási módszer, mely a talajfelszín szemrevételezése, tanulmányozása útján állapítja meg a régészeti jelenségek helyét és elterjedését, és ezt összevetve a múzeumi és szakirodalmi adatokkal, továbbá a környezet geomorfológiai vizsgálatával, meghatározza a régészeti lelőhely határait, a felszín alatt rejtőző régészeti jelenségeket és azok korát. A régészeti terepbejárás tudományos módszertana nyomtatott formában is hozzáférhető.²

Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítését terepbejárás előzte meg.

A vizsgálatnál figyelembe vett a kulturális örökség régészeti vonatkozásait érintő speciális törvények és rendeletek a bevezető részben ismertetettek szerint.

- 1997. évi LXXVIII. törvény: az épített környezet alakításáról és védelméről
- 1997. évi CXL. törvény: A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásáról és a közművelődésről
- 2001. évi LXIV. törvény: A kulturális örökség védelméről

A régészeti elemek vizsgálatát a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvényben meghatározott fogalmak alapján végeztük el.

Régészeti emlék (2001. évi LXIV. tv. 7. § 28.)

A régészeti örökség ingatlan eleme.

Régészeti érdekű terület (2001. évi LXIV. tv. 7. § 29.)

Valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető.

Régészeti feltárás (2001. évi LXIV. tv. 7. § 30.)

Tudományos módszerrel végzett tevékenység (régészeti megfigyelés, terepbejárás, próbafeltárás, megelőző feltárás, mentő feltárás, tervásatás, műszeres lelet- és lelőhely-felderítés), melynek célja a régészeti örökség elemeinek felkutatása.

Régészeti lelet (2001. évi LXIV. tv. 7. § 33.)

A régészeti örökség érzékelt, felfedezett, feltárt - jellegénél fogva - ingó eleme, függetlenül attól, hogy eredeti helyéről, összefüggéseiből, állapotából elmozdult, elmozdították-e, vagy sem. Nem minősülnek

² Jankovich-Bésán Dénes: A felszíni leletgyűjtés módszerei és szerepe a régészeti kutatásban. Régészeti Továbbképző Füzetek 4. Szerk. T. Dobosi Viola, Budapest 1993.61.

régészeti leletnek azon kulturális javak, amelyek 1711 előtt keletkeztek, és bizonyítottan műgyűjteményben maradtak fenn.

Régészeti lelőhely (2001. évi LXIV. tv. 7. § 35.)

Az a földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatók, és amelyet a hatóság nyilvántartásba vett.

Régészeti megfigyelés (2001. évi LXIV. tv. 7. § 36.)

A földmunkával járó fejlesztések, beruházások régész által a helyszínen történő folyamatos figyelemmel kísérése és annak dokumentálása.

Régészeti örökség (2001. évi LXIV. tv. 7. § 37.)

Az emberi létnek a föld felszínén, a föld vagy a vizek felszíne alatt és a természetes vagy mesterséges üregekben 1711 előtt keletkezett érzékelhető nyoma, mely segít rekonstruálni az emberiség történetét és kapcsolatát környezetével.

Régészeti védőövezet (2001. évi LXIV. tv. 7. § 38.)

A védetté nyilvánított régészeti lelőhely környezete, amely biztosítja annak fenntarthatóságát, megközelíthetőségét, tájképi védelmét.

4. 3. A védett műemléki értékek települési értékleltára

- 4. 3. 1. Világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területeket
- 4. 3. 2. Országos építészeti örökség elemei
- 4. 3. 3. Védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és nyilvántartott régészeti lelőhelyek

4. 3. 1. Világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területeket

Jelen település esetében ez a pont nem releváns.

4. 3. 2. Országos építészeti örökség elemei

A településnek 1 darab nyilvántartott műemléke van.

I.		
REFORMÁTUS TEMPLOM		
Azonosító	Törzsszám	Védettség
8422	5957	Műemléki védelem
Jelleg	Kategória	Eredeti főtípus
Építmény	Szagrális építmény	Templom
Megye	Cím	Helyrajzi szám
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Petneháza, Kossuth Lajos u. 10.	1
		
Leírás		
A település központjában, az Arany János utca és a Kossuth utca között, szabálytalan telken fekvő, szabadon álló, egyhajós, erősen átalakított torony nélküli templom. Középkori eredetű, téglalapítségű, oldalaival összesen 13 támpillérrel megtámasztott, megközelítőleg kelet-nyugati irányban tájolt épület. A templom egyetlen - egyenes lezárású - bejárata a nyugati oromzatos homlokzat középvonalában nyílik. A bejáratot két oldalról kb. 2,5 m magas, az ajtótól megközelítőleg 20-20 cm-re álló lizénák határolják, melyek jelenleg nehezen látható párkányt "tartanak", a bejárat előtt ugyanis nyeregtetős, faszervezetű esőbeálló van. Ennek a homlokzatnak a két sarkánál egy-egy átlós, a lábazati résszel együtt négyes tagolású támpillér áll. A templomhajón, a tetőzet alatt körben koszorúpárkány húzódik. A déli homlokzatot négy darab, a lábazati résszel együtt négyes tagolású támpillér támasztja. Közöttük három nagyméretű, félköríves lezárású ablaknyílás van. A keleti oldal (szentély) a nyolcszög három oldalával záródik. A középső oldal két sarkát egy-egy átlós, közepét egy, a falra merőleges, négyes tagolású támpillér támasztja (a lábazatot figyelmen kívül hagyva hármastagolású). Az északi homlokzatnál a délihez hasonlóan négy támpillér áll, a 2-3. és a 3-4. között egy-egy nagyméretű, félköríves lezárású ablakkal. A templom falait kívülről fehérre meszelték, a lábazat szürke. A tetőzet a nyugati végén oromzatos, keletii végén		

hármás kontyolású nyeregtető, melyet műemlékpalával borítottak.

Belseje osztatlan terű, síkmennyezetes; nyugati végében fából készült karzat található. A mennyezeten többek között festett könyv látható, amelynek érdekessége, hogy szemből nézve bármelyik oldalra haladunk, a könyv felénk fordul. Felirata a Jelenések könyvéből való: „Légy hű mindhalálig és néked adom az életnek koronáját!” (Jel 2, 10) Hasonló eljárással van felfestve egy kotta és hárfa is. A templomban deszkapadló van lerakva. Az épületnek nincs tornya. A templomtól délre helyezkedik el a falazott aljú, favázas harangláb, amely 1894-ben épült. Ehhez a korábbi, 18. században elbontott fa harangláb anyagát használták fel.³

Fotódokumentáció

A templom története

A falu Domokos nevű plébánosa 1332—34-ben a pápai tizedjegyzékben is szerepel, majd 1370. szeptember 2.-án Leleszen kelt oklevélben egyházát említik. Egy 1441-es oklevélből kitűnik, hogy a petneházi templomot Szent Kereszt tiszteletére szentelték Petneházi Demeter végrendelete szerint. Majd jön a reformáció, és a következő levéltári adat, amely 1744-ből származik, arról tesz bizonyosságot, hogy a templom a reformátusoké. 1772-ben jelentik, hogy a templom tetején a zsindelyezés elromlott és az eső becsorog a falakra. Kilenc évig nem sokat javítottak rajta, mert 1781. április 3.-án küldöttség vizsgálja meg, majd jelentést tesz a templom állapotáról. Ebből a jelentésből kiderül, hogy a templom belsejében a bejáratnál balra a belső oszlop gerendákkal van megtámogatva, ennek az alaptól a tetejéig való megjavításának engedélyezését javasolják. Ugyanakkor szintén a bal oldalon a sarokban a fal meg van hasadva, a sekrestyében is van egy hasadás. A helybeli lakosok ebből az alkalomból kérik, hogy a bejárat előtt a faporticust (protestáns templom előcsarnoka) megnagyobbíthassák és a templommal összeépíthessék.

Említésre méltó az a részlet, amelyet a község vezetőinek jelentésében találunk 1864. május 27.-i keltezéssel: „... a ref. hitv. valók góth alakú temploma, mely 1448-ban R. Cath. templom lévén, annak egy segrestyében nagy mennyiségű ember csontalmaz találtatott, melynek oda rakása az irt évben Bernhárd püspök rendeletéből történt, mit igazol a csontoknak 1841 évben történt kiszedése alkalmával talált irat ... régiségét mutatja az is, hogy a községben lakó Petneházy család birtokában lévő adomány levél 1400-ban már létezett

³ (Forrás: Entz Géza szerk.: Szabocs-Szatmár Megye Műemlékei II. Bp, 1987

...

Az 1800-as évek végén került sor a templom nagyobb mérvű tatarozására, s ezután feltehetően a XIX. században bővítették az eredetileg gótikus templomot. Homlokzata előtt álló fa haranglábját 1894 előtt lebontották. Benne 1691-ből való harang függött. A tetőzsindelyt 1934-ben cserélték. Majd 1935-ben újra szükségessé vált a templom helyreállítása. Ebben az évben Deák Lajos petneházi lelkipásztor faragott köveket talált és így került sor a nyugati homlokzaton lévő pálcátagos, gótikus ajtó, a kerek ablak és több más faragott kötöderek feltárása. A mai homlokzaton már nem látható ez a pálcátagos, szemöldökgyámos, kőkeretes ajtó. Az épületet 1957-ben tatarozni kellett. Majd az 1990-es évek második felében a templom belseje került kifestésre.⁴

Értékelemzés

Értékelési szempont	Értékelés
Eszmei jelentőség	hitéletben szerepe van
Használati jelentőség	használata közcélokat szolgál
Esztétikai jelentőség	Vizuálisan harmonikus
Idegenforgalmi jelentőség	turisztikai terméknek alkalmas
Állapot	jó állapotban lévő épület, részleges felújítás lehetséges
Megközelíthetőség	a településközpontjában van a főútnál
Veszélyeztettség	hosszú távú használata biztosított

4. 3. 3. Védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és nyilvántartott régészeti lelőhelyek

Petneháza területén található nyilvántartott régészeti lelőhelyek a következők:

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
1	36301	1	0	Református templom	Általános	1, 2, 366, 51/1, 51/2, 52, 533, 534/1, 541, 654
2	39301	2	0	Bagda (névváltozata: Közös legelő É-i része)	Általános	48
3	39304	3	0	Vajai-főfolyás kanyarja	Általános	22
4	39307	4	0	Bagda II.	Általános	020, 021, 028, 029, 048, 049, 058
5	39309	5	0	Szederjes, Kelet	Általános	0135/19, 0135/20, 0135/21, 0135/22, archivált ingatlan: 0135/18
6	39312	6	0	Szederjes-dűlő	Általános	0135/7, 0135/8, 0135/9, 0135/10, 0135/11, 0135/12, 0135/13, 0135/14, 0135/15, 0135/16, 0135/17, archivált ingatlan: 0135/7, 0135/18
7	50529	-	0	Laskod – Petneháza között	Általános	022, 026, 028, 0123/2, archivált ingatlan: 0123
8	50796	7	0	Bagda III.	Általános	052, 058, 059
9	50797	8	0	Bagda IV.	Általános	59
10	50798	9	0	Vityi-tanya (névváltozata: ...)	Általános	091/7, 091/8, 091/9,

⁴ (Forrás: Entz Géza szerk.: Szabocs-Szatmár Megye Műemlékei II. Bp, 1987

				Vityi-tanyától D-re)		091/11, 091/13, 091/14, 091/15, 091/16, archivált ingatlan: 091/6
11	50799	10	0	Kató-hegy	Általános	0117/2, 0138/10, 0138/11, 0138/12, 0138/13, 0138/14, 0138/15, 0138/16, 0138/17, 0138/18, 0138/19, 0139, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1310, 1311, 1312, 1313, 1314, 1315, 1316, 1317, 1318, 1319, 1320, 1321, 1322, 1323, 1324, 1325, 1326, 1327, 1328, 1329, 1330, 1331, 1332, 1333, 1334, 1335, 1336, 1337, 1338, 1339, 1340, 1341, 1342, 1343, 1344, 1345, 1346, 1347, 1348, 1349, 1350, 1351, 1352, 1353, 1354, 1355, 1356, 1357, 1358, 1359, 1360, 1361, 1362, 1363, 1364, 1365, 1368, 1374, 1375, 1376, 1377, 1378, 1379, 1380, 1381, 1382, 1383, 1384, 1385, 1386, 1387, 1388, 1389, 1390, 1391, 1392, 1393, 1394, 1395, 1396, 1397, 1398, 1399, 1400, 1401, 1402, 1403, archivált ingatlan: 0138/20, 1404
12	50800	11	0	Kápolna-domb	Általános	09/19, 0203/2, 0203/4, 0204/1, 0204/2, 0205/1, 0205/2
13	59214	13	0	Szederjes, Kelettől DNy-ra (névváltozata: Mezőgazdasági feltáró út)	Általános	0132, 0133/8, 0133/9, archivált ingatlan: 0153
14	60211	18	0	Vityi-tanyától keletre (névváltozata: Olajterv 6. lh. és Beregdaróc – Nyírtass hőerőmű gázellátó vezeték 4. lh.)	Általános	0101/2, 0104, 0105

4.3.3.2. Petneháza területén található nyilvántartott régészeti lelőhelyek részletes mutatói:

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
1	36301	1	0	Református templom	Általános	1, 2, 366, 51/1, 51/2, 52, 533, 534/1, 541, 654
Leírás:						
A régészeti lelőhelyen található gótikus eredetű, jelenleg református felekezeti templom leírását lásd. 4.3.2 pontban leírtak. Fel kell hívni a figyelmet továbbá, hogy az Árpád-, és középkori eredetű templomok körül – mint az a Petneházai templom is – korabeli temetők voltak. A templom körüli temetkezés szokása a Felső-Tisza vidékén az 13. század elején kizárólagossá vált. A templombelső tereiben az egyházi főméltóságok, illetve az arisztokrácia és a nemesség tagjai temetkeztek, míg a templomkertben a köznép. A zsúfoltság miatt a 1545-1563 között tartott tridentini zsinaton megengedték, hogy a köznép a templom kertén kívül is temetkezzék. ⁵ A járványveszély miatt 1777. szeptember 2-án Mária Terézia rendeletben tiltja meg a templom körüli temetkezéseket, de ennek gyakorlati megvalósulása Szabolcs megyében csak az 1800-as évek közepére történik meg. Látható, hogy a több évszázados templom körüli temetkezés során akár több ezer síros temető alakult ki a templom környezetében.						
Veszélyeztetettség:						
A templom körüli Árpád- és középkori temető sírjelei eltűntek, határa nem ismert. A lelőhely területén, illetve közvetlen környezetében bármilyen földmunkával kapcsolatos tevékenység során számítani kell sírok felbukkanására. A tapasztalatok alapján az ilyen típusú temetők feltárása rendkívül idő- és költségigényes. Ezért javasolt – pl. a közműhálózat tervezése során elkerülni a lelőhely környezetét.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
2	39301	2	0	Bagda (névváltozata: Közös legelő É-i része)	Általános	48
Leírás:						
A lelőhelyen 1933-ban helyszíni szemlét, majd ásatást végzett Kiss Lajos, melynek során Duki Antal tanító által bejelentett kora vaskori (szkíta) és bronzkori település földbe ástott objektumait kereste, de nem találta meg. A feltárás eredményeiről a 1938-as alispáni jelentésben be is számolt. A lelőhelyet helyszíni szemle keretében Istvánovits Eszter hitelesítette 2003-ban.						
Veszélyeztetettség:						
A lelőhely területi elhelyezkedése bizonytalan, ezért várható a lelőhely puffer területén is régészeti jelenségek előkerülése. A jelenlegi területhasználat – művelésen kívül – nem veszélyezteti a lelőhely állapotát.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
3	39304	3	0	Vajai-főfolyás kanyarja	Általános	22
Leírás:						
Petneháza ÉNY-i határában, a Vajai III. sz. főfolyás É-i partján, alacsonyan fekvő, egykoron vízjárta területek által határos homokos dombon Istvánovits Eszter őskori kerámiákat talált 2003-as helyszínelése során.						
Veszélyeztetettség:						

⁵ Seléndy Szabolcs (szerk.): Temetőkert. Budapest, 1972. 18 old.

A lelőhely szórványos jellegű, kevésbé intenzív. A jelenlegi területhasználat – sekély mélységű földművelés – nem veszélyezteteti számottevően a lelőhely állapotát.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
4	39307	4	0	Bagda II.	Általános	020, 021, 028, 029, 048, 049, 058
Leírás:						
1939-ben Kiss Lajos a lelőhelyről kora vaskori (szkíta) urna, fülbevaló és gyöngyök, valamint további kerámiák előkerüléséről számolt be. A lelőhelyet 1989. november 1-én Almássy Katalin és Istvánovits Eszter, 2003-ban Istvánovits Eszter szemlélte. Kutatásaik során a lelőhelyen neolitik, bronzkori, római császárkori (szarmata) és Árpád-kori leletanyagot is sikerült megfigyelniük. „Ahol Laskod irányában elhagyjuk a falu utolsó házát, jobbra kanyarodó, két oldalán árkolt út és a III. sz. főfolyás találkozásánál – valamikor egy híd volt itt – folyt a földmunka, amikor előkerült a csőtálpas neolitik tál. Mester Zoltán elmondása szerint az árkolt út K-i oldalán kapálás közben gyakran találtak cserepeket.”						
Veszélyeztetettség:						
A lelőhelyet a III. sz. főfolyás mesterséges medrének bevágása osztja ketté. A víz part menti eróziós tevékenysége kimozdít régészeti leletanyagokat. A lelőhely többi részén a jelenlegi területhasználat – sekély mélységű földművelés – nem veszélyezteteti számottevően a lelőhely állapotát.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
5	39309	5	0	Szederjes, Kelet	Általános	0135/19, 0135/20, 0135/21, 0135/22, archivált ingatlan: 0135/18
Leírás:						
A Vajai-főfolyás és a nyírmadai út találkozásától ÉNy-ra található a Szederjes nevű rész, ahol Istvánovits Eszter 2003-as bejárása során bronzkori leletanyagot gyűjtött. Mivel a főfolyás mesterséges képződmény, nem kizárható, hogy annak déli oldalán található 59214. lelőhely ennek a lelőhelynek a folytatása. A két lelőhelyet a főfolyáson kívül egy mezőgazdasági feltárási út is elválasztja, melynek területén 2006-ban Pintye Gábor a neolitik Nyírség csoport gödreit tárta fel, illetve vaskori és kelta leletanyagot gyűjtött.						
Veszélyeztetettség:						
A lelőhely szórványos jellegű, kevésbé intenzív. A jelenlegi területhasználat – sekély mélységű földművelés – nem veszélyezteteti számottevően a lelőhely állapotát.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
6	39312	6	0	Szederjes-dűlő	Általános	0135/7, 0135/8, 0135/9, 0135/10, 0135/11, 0135/12, 0135/13, 0135/14, 0135/15, 0135/16, 0135/17, archivált ingatlan: 0135/7, 0135/18
Leírás:						
1908-ban Sípos Emil Késő vaskori (kelta) vaseszközöket szolgáltatott be, melyek szántás közben kerültek elő, a Vajai-főfolyás és a nyírmadai út találkozásától ÉNy-ra 450-500 m-re található alacsony dombháton. A lelőhelyen 1989. november 1-én Almássy Katalin és Istvánovits Eszter, 2003-ban Istvánovits Eszter végzett terepbejárást. Kutatásaik során római császárkori (szarmata) és Árpád-kori leletanyagot is sikerül megfigyelniük.						

Veszélyeztetettsége:						
A lelőhely szórványos jellegű, kevésbé intenzív. A jelenlegi területhasználat – sekély mélységű földművelés – nem veszélyezteti számottevően a lelőhely állapotát.						
A lelőhelytől nyugatra eső erdősávot korlátozott használatú mezőgazdasági területté kívánja az önkormányzat átsoroltatni. Az erdősáv vágása, tuskózása során előkerülhetnek régészeti jelenségek.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
7	50529	-	0	Laskod – Petneháza között	Általános	022, 026, 028, 0123/2, archivált ingatlan: 0123
Leírás:						
Radnóti Aladár 1953-as leveléből értesülünk, hogy a területéről előkerült őskori leleteket felküldi a Magyar Nemzeti Múzeumba. A lelőhelyet Bálint Marianna veszi fel 2004-ben az adatbázisba, majd 2007-ben Babolcsi Andrea végzett itt terepbejárást, megfigyeléseket.						
A lelőhely szinte teljes területét erdő fedi jelenleg.						
Veszélyeztetettsége:						
Az erdő telepítése során mélyszántást végeztek a területen, ami a lelőhelyet jelentősen bolygathatta. Az erdő rekultivációja során szükséges régészeti megfigyelést végezni. A lelőhely állapota ez által felmérhetővé válik, amely meghatározza a következőekben szükséges örökségvédelmi feladatokat is.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
8	50796	7	0	Bagda III.	Általános	052, 058, 059
Leírás:						
Almássy Katalin és Istvánovits Eszter 1989-ben, a Bagda (Sipos-árok) és a III. sz. főfolyás találkozásánál, a kettő által alkotott szögletben lévő kis kerek dombon több szarmata, bronzkori és Árpád-kori cserepeket gyűjtött.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat – sekély mélységű földművelés – nem veszélyezteti számottevően a lelőhely állapotát.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
9	50797	8	0	Bagda IV.	Általános	59
Leírás:						
Almássy Katalin és Istvánovits Eszter 1989-ben, a Bagda (Sipos-árok) és a III. sz. főfolyás találkozásánál lévő 50796. lelőhelytől ÉK-re, kis kerek dombon több szarmata cserepet gyűjtött. A két lelőhelyet egy mocsaras mélyedés választja el egymástól.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat – sekély mélységű földművelés – nem veszélyezteti számottevően a lelőhely állapotát.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
10	50798	9	0	Vityi-tanya (névváltozata: Vityi-tanyától D-re)	Általános	091/7, 091/8, 091/9, 091/11, 091/13, 091/14, 091/15, 091/16, archivált ingatlan: 091/6

Leírás:
Nyírkársz és Petneháza között, a műút NY-i oldalán, a 13. km-nél emelkedő magas dombon kerültek elő 2004-ben a bronzkori és Árpád-kori leletek. A lelőhely intenzív része – Istvánovits Eszter 2007-es helyszíni szemléje alapján – a korábbi Vityi-tanya, Egyakarat Tsz juhtelepétől, a jelenlegi MasterGood öko-baromfi feldolgozótól nyugatra található. A területet azonban jelenleg kb. 10 éves akácerdő borítja. A telepítés előtt végzett mélyszántás a lelőhelyet erősen rongálhatta. A terület geomorfológiai viszonyai alapján az 50798 és a 60241. egy lelőhely lehet, melyet csak az fent említett gazdasági létesítmények választanak el egymástól.
Veszélyeztetettsége:
A 60241. lelőhely területének nagy részét gazdasági ipari zónává alakítják át. Az 50798. lelőhelyen az erdőművelés az örökségvédelmi elemeket erősen bolygatja.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
11	50799	10	0	Kató-hegy	Általános	0117/2, 0138/10, 0138/11, 0138/12, 0138/13, 0138/14, 0138/15, 0138/16, 0138/17, 0138/18, 0138/19, 0139, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1310, 1311, 1312, 1313, 1314, 1315, 1316, 1317, 1318, 1319, 1320, 1321, 1322, 1323, 1324, 1325, 1326, 1327, 1328, 1329, 1330, 1331, 1332, 1333, 1334, 1335, 1336, 1337, 1338, 1339, 1340, 1341, 1342, 1343, 1344, 1345, 1346, 1347, 1348, 1349, 1350, 1351, 1352, 1353, 1354, 1355, 1356, 1357, 1358, 1359, 1360, 1361, 1362, 1363, 1364, 1365, 1368, 1374, 1375, 1376, 1377, 1378, 1379, 1380, 1381, 1382, 1383, 1384, 1385, 1386, 1387, 1388, 1389, 1390, 1391, 1392, 1393, 1394, 1395, 1396, 1397, 1398, 1399, 1400, 1401, 1402, 1403, archivált ingatlan: 0138/20, 1404
Leírás:						

Petneházától északra 500 m-re Nyírkársz felé, az út keleti oldalán a Kató-hegy-dűlőben – helyiek csak Katónak nevezik –, akkor szőlő művelésű területen került elő egy vaskori magas fülű edény és egy tál, amelyet Kiss Lajos 1938-ban gyűjtött. Almássy Katalin és Istvánovits Eszter 1989-ben szemlélte a lelőhelyet, és pontosította a datálását kora-vaskorra (szkíta). A terület jelenleg nadrágszíjparcellákkal, kertekkel, gyümölcsfasorokkal jellemezhető.

Veszélyeztetettség:

A jelenlegi területhasználat – kiskerti művelés – kevésbé veszélyezteti a lelőhelyen előforduló örökségvédelmi elemeket.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
12	50800	11	0	Kápolna-domb	Általános	09/19, 0203/2, 0203/4, 0204/1, 0204/2, 0205/1, 0205/2

Leírás:

A Petneháza belterületétől DNy-ra 600 m-re, a Bakta-tói-folyás – korábban természetes vízjárás – nyugati magas partjaként jellemezhető Kápolna dombon szántáskor többször is téglákat fordított ki az eke, 1989-ben Almássy Katalin és Istvánovits Eszter helyszíni szemlét végzett itt. A talált téglák középkorinak bizonyultak, így a területet egy elpusztult középkori templomként regisztrálták.

Valószínűsíthető, hogy a forrásokban 1615-ben feltűnt – azóta elpusztult – Iklód falu külterületi kápolnájával azonosítható a lelőhely. Iklód falu a II. és III. katonai felmérés alapján Petneházától délre, a Bakta-tói-folyás keleti partján kereshető. (Amennyiben a korabeli térképek hitelesek, ez a terület a jelenlegi Nyár utca és Kossuth Lajos utca által bezárt terület.)

Veszélyeztetettség:

A jelenlegi területhasználat – sekély mélységű földművelés – veszélyezteti a lelőhelyen előforduló örökségvédelmi elemeket. Mivel a szántások rendszeresen bolygatják, kifordítják a középkori kápolna alapfalait, az néhány éven belül eltűnhet. A továbbiakban ajánlott egy hitelesítő feltárást végezni a templom területén.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
13	59214	13	0	Szederjes, Kelettől DNy-ra (névváltozata: Mezőgazdasági feltáró út)	Általános	0132, 0133/8, 0133/9, archivált ingatlan: 0153

Leírás:

A helyi önkormányzat által kezdeményezett mezőgazdasági feltáró út építése közben végzett leletmentést Pintye Gábor, a Jósza András Múzeum (JAM) munkatársa 2006-ban. 2006.szeptember 13-án Kiss Zoltán, a Strabag Zrt. építésvezetője telefonon értesítette a JAM-ot, hogy a földmunkák során cseréptöredékeket találtak és az érintett szakaszon a tereprendezést leállította. Az ásatás másnap megkezdődött, mely során 11 db kora bronzkori telepjelenséget tártak fel 132 nm-en. Az előkerült településrészlet a kora bronzkori Nyírség-kultúrához köthető. A munkások által korábban gyűjtött cserepek nagyrészt késő vaskori darabok voltak, ám a feltárás során néhány szórványos cserepen kívül nem került elő késő vaskorra datálható objektum. Feltételezhetőleg a vaskori réteget egy korábbi tereprendezés, vagy az út bevágása során pusztították el.

Az 59214 és a tőle északra eső 39309. lelőhely egy lelőhely lehet.

Veszélyeztetettség:

A jelenlegi területhasználat – sekély mélységű földművelés – kevésbé veszélyezteti a lelőhelyen előforduló örökségvédelmi elemeket.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
---------	-----------	---------------	----------	-----	-------	----------------

14	60211	18	0	Vityi-tanyától keletre (névváltozata: Olajterv 6. lh. és Beregdaróc – Nyírtass hőerőmű gázellátó vezeték 4. lh.)	Általános	0101/2, 0104, 0105
Leírás:						
A Beregdaróc – Nyírtass gázszállító vezeték nyomvonalának helyszíni szemlézése során regisztrálta a késő-bronzkori – kora-vaskori lelőhelyet 2008-ban Istvánovits Eszter. A lelőhelyet egy alacsony dombhátra tette, melyet akkor erdő borított. Jelenleg a lelőhely keleti oldalán nincs erdő. A lelőhely megközelíthető a Nyírkársz, Kossuth utca, azaz a Petneházai kövesútról, mely kb. 500 m-re északra van a lelőhelytől.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat – sekély mélységű földművelés – kevésbé veszélyezteti a lelőhely keleti oldalán előforduló örökségvédelmi elemeket. A lelőhely nyugati és déli oldalán jellemző erdőművelés bolygathatja az örökségvédelmi elemeket.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
15	60230	19	0	Sipos-árok partja (névváltozata: Olajterv 7. lh. és Beregdaróc – Nyírtass hőerőmű gázellátó vezeték 8. lh.)	Általános	046, 069/8, 069/9, 069/10, 070, 071/8, 072, 073/4, 073/5, 073/6, 073/7, 077
Leírás:						
A Beregdaróc – Nyírtass gázszállító vezeték 28+000 km-e táján, a Sipos-Szőlősréti szivárgó és a Sipos-árok közötti részen, szántott feketefölddel kevert, homokos K-Ny-i irányú dombgerincen nagy mennyiségű késő-bronzkori (gáva) cserepet gyűjtött 2008-ban Istvánovits Eszter. A Sipos-ároktól Ny-ra még kb. 100 m hosszan folytatódott a szántás, ahol még mindig lehetett találni cserepeket, tehát nyilvánvalóan lehúzódik a lelőhely a mélyebben fekvő, rétes, mocsaras területre.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat – sekély mélységű földművelés – kevésbé veszélyezteti a lelőhelyen előforduló örökségvédelmi elemeket.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
16	60241	16	0	Vityi tanyától északnyugatra	Általános	091/9, 092, 095/1
Leírás:						
A területen – amely a MasterGood ökobarmfi feldolgozótól nyugatra található – 2007-ben végzett helyszíni szemlét Istvánovits Eszter, melynek során homokos altalajon egy kevésbé intenzív őskori, népvándorlás kori lelőhelyet regisztrált. A lelőhely – megjegyzése szerint – átnyúlik a tőle délnyugatra eső gyümölcsös alá. Ezen megjegyzése alapján valószínűsíthető, hogy a 60241 és a tőle délnyugatra eső – jelenleg erdővel fedett – 50798 egy lelőhely lehet. A 60241. lelőhely és puffer zónája a jelenlegi terv alapján átsorolásra kerül gazdasági ipari területté.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat – sekély mélységű földművelés – kevésbé veszélyezteti a lelőhelyen előforduló örökségvédelmi elemeket. Ugyanakkor ipari területként a beépítés veszélyezteti az örökségvédelmi elemeket. A beruházások során el kell kerülni az örökségvédelmi elemeket. Amennyiben erre nincs mód, megelőző feltárást kell végezni az adott beruházással érintett lelőhelyrészen.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
17	63410	12	0	Új Barázda Tsz-től északnyugatra (névváltozata: 3. lelőhely)	Általános	0132, 0133/1, 0133/2, 0171/4, 0171/15, 0171/16, 0171/17, 0171/18, 0171/19
Leírás:						
A Magyar utcából keletnek tartó mezőgazdasági feltáró út aszfaltozását megelőző terepbejárás során, 2006-ban bronzkori és Árpád-kori lelőhelyet regisztrált Babolcsi Andrea, a Jósza András Múzeum munkatársa. Közvetlenül a nyomvonal kiindulópontján, a földút mindkét oldalán szántás található. Az út mindkét oldalán kerámiatöredékek és egy obszidián került elő. Egy nagyobb kiterjedésű lelőhelyről van szó, amit az út ketté választ. A lelőhely a nyomvonalától É-ra eső részen ÉK-felé majdnem a fasorig húzódik, K-i irányban egy kis bokros rész szakítja meg. A lelőhelynek az úttól délre eső része átsorolásra kerül ipari területté. A 63414. lelőhelytől csak egy kis bokros sáv választja el, ezért – a talált korszakok részleges egyezése okán is – nem zárható ki, hogy egy lelőhely vele. Ez esetben a területen kijelöl ipari zóna régészeti érintettsége nagyobb lehet a vártnál.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat – sekély mélységű földművelés – kevésbé veszélyezteti a lelőhelyen előforduló örökségvédelmi elemeket. Ugyanakkor ipari területként a beépítés veszélyezteti az örökségvédelmi elemeket. A beruházások során el kell kerülni az örökségvédelmi elemeket. Amennyiben erre nincs mód, megelőző feltárást kell végezni az adott beruházással érintett lelőhelyrészen.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
18	63414	14	0	Új Barázda Tsz-től északra	Általános	0171/2
Leírás:						
A Magyar utcából keletnek tartó mezőgazdasági feltáró út aszfaltozását megelőző terepbejárás során, 2006-ban regisztrált a bronzkori és középkori lelőhelyet Babolcsi Andrea. A 63410. lelőhelytől csak egy kis bokros sáv választja el, ezért – a talált korszakok részleges egyezése okán is – nem zárható ki, hogy egy lelőhely vele. Ez esetben a területen kijelöl ipari zóna régészeti érintettsége nagyobb lehet a vártnál.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat – sekély mélységű földművelés – kevésbé veszélyezteti a lelőhelyen előforduló örökségvédelmi elemeket.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
19	63416	15	0	Szigeti tanyától északnyugatra	Általános	0141/48
Leírás:						
A Magyar utcából keletnek tartó mezőgazdasági feltáró út aszfaltozását megelőző terepbejárás során, 2006-ban regisztrálta az Árpád-kori lelőhelyet Babolcsi Andrea. A lelőhely területe szántó, de déli és északi szélét jelenleg erdősáv érinti.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat – sekély mélységű földművelés – kevésbé veszélyezteti a lelőhelyen előforduló örökségvédelmi elemeket.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alsószám	Név	Érték	Helyrajzi szám
20	66196	17	0	Godója, déli rész (névváltozata: Godolja, D-i rész, 3. lh)	Általános	088/4, 090/2
Leírás:						
2007. évi szemléje során regisztrálta Istvánovits Eszter a szőrványos népvándorláskori lelőhelyet, a MasterGood ökobaramfi feldolgozó üzemtől ÉNy-ra 300 m-re, egy alacsony homokos dombháton. A terület jelenleg szántó, egy – a Sipos-árok helyén lévő – korábbi tó parti sávja.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat – sekély mélységű földművelés – kevésbé veszélyezteti a lelőhelyen előforduló örökségvédelmi elemeket.						

4. 4. A helyi építészeti örökség települési értékei

- 4. 4. 1. Településszerkezet
- 4. 4. 2. Telekstruktúra és utcavonal-vezetés
- 4. 4. 3. Utcakép, utcakép részletek
- 4. 4. 4. Egyéb településszerkezet elemek
- 4. 4. 5. Építményrészlet, alkalmazott anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás
- 4. 4. 6. Táj- és kertépítészeti alkotás, egyedi tájérték, növényzet
- 4. 4. 7. Szobor, képzőművészeti alkotás, utcabútor

4. 4. 1. Településszerkezet

A települési örökség az épített környezet történeti települési értékeinek összessége. Nem egyszerűen a történeti objektumokat jelenti (épített örökség), hanem az azok által létrehozott térbeli rendet, az általuk megnyilvánuló településképet. A települési örökségnek igen fontos része a térbeli elemek sokasága között kirajzolódó településszerkezet, azaz az utca- és térrendszer, sőt az épületek "alatt" nyugvó telekrendszer is. A településszerkezet csak a településeket befogadó tájjal együtt értelmezhető igazán, tekintettel a történelmi léptékű gazdálkodási-életmódbeli és térszerkezeti kölcsönhatásokra (Máté 2001).

A település méreteinek és szerkezetének alakulását az I. II. és III. katonai felmérés térképei és az oklevelek adatai alapján nyomon lehet követni.

Petneháza a településtípusok közül az állandó települések közé tartozik, azon belül a csoportos települések közé, melynek kritériuma a minimum 100 lélekszám. A belterület alaprajztípusai közül halmazfalu sorolható, melynek jelentése, hogy a település belső magja szabálytalan alaprajzú, és e települési szabálytalanság minden lényeges alaprajzi vonásra kiterjed. Házai rendszertelen összevisszaságban állnak. A déli településrészen viszonylagos mesterséges településrendezés nyomai találhatók. A jelenlegi utcái a település központjában, már a XVII. században is így kanyarodtak.

A halmaztelepülés az alföldi mezővárosokra jellemző, organikus településforma. Utcahálózata, telkei sőt az épületek elhelyezése is nélkülözi a geometriai szabályosságot. A látszólagos rendezetlenség azonban sajátos, környezetre érzékeny belső logikát mutat. Az épületek helykiválasztását leginkább a mikrokörnyezeti-mikrodomborzati adottságok határozták meg, azaz a legkisebb kellemetlen terepalakulatokat is elkerülték. A korai halmaztelepülésekben a sátrak, veremházak építését feltehetően nem előzte meg a mai értelemben vett utcák és lakótelekek kialakítása sem (ehelyett spontán kijárt járóvonalak és árkos-sövényes telekkijelölés volt jellemző, ez utóbbi is csak a települések egy részében). Az utcák elkülönítése-legalizálása és a telekhatárok rögzülése csak később történt, így azok esetlegesek lettek (gyakoriak a hirtelen útirány-váltások, beszűkülések vagy kiöblösödések (Tóth 2000)). A telektömbök belsejében fekvő telkek egy részét sokáig csak idegen telkeken vagy

zsákutcán át lehetett megközelíteni, ez az egyes telektömbök lakóinak (használóinak) közös származására ill. a közös telek későbbi több részre osztására utalhat (Mendöl 1932).

Az utcák rajzolata alapján megkülönböztetett alföldi altípusok a sugaras halmaz (főbb útjai központi térre futnak össze) és a rostos halmaz (főbb útjai nagyjából párhuzamosak ill. egymásra merőlegesek és szabálytalan négyszög alakú negyedeket zárnak közre). Petneháza esetében elsősorban az sugarasról beszélhetünk.

A Község közepén településközponti vegyes terület található, ahol a legtöbb közműegység egymástól közel helyezkedik el. Ebben a területben található meg a református és római katolikus templom, a Polgármesteri Hivatal, az általános iskola, az óvoda, művelődési ház és könyvtár, posta, kereskedelmi egységek, terek és szobrok.

Petneháza első telkei mezőgazdasági tevékenységre rendezkedtek be. A lakóépületen kívül számos melléképületet kaptak a telkek. Általában a keskeny szélességű telken az északi oldalra épült fel a háromosztatú parasztház, melynek utcára eső részén a szoba állt, mögötte lakókonyha egy tűzhellyel, és a hátsó traktusban a tárolóhelyiség volt. A lakóépületet legtöbbször oldalhatárra építették, amely a szomszéd teleken élők nyugalmának elengedhetetlen feltétele volt. Az udvarok és lakóépületek közötti állandó váltás eredményeként alakultak ki a település faluképei. Az oldalhatár mellett épült háromosztatú lakóházak lehetőséget nyújtottak arra, hogy a kert hátsó irányába bővülést alakítsunk ki, amelyek állattartó és gazdasági épületegységekből álltak. A XIX. században az épületek tornáccal is bővültek, melyek az átmenti tárolással szolgált, valamint energiaháztartás javító szerepű.

Településszerkezet örökségvédelmi szempontú értékelése

A településszerkezet történeti kialakulását megismerve nagy pontossággal rendszerezhetők Balkány Város településszerkezetének örökségvédelmi szempontú értékei:

- a település beépült területeinek a táji környezettel szerves kapcsolatot tartó elrendeződése, viszonylagos kompakt egysége;
- az utcahálózatnak a szerves történeti fejlődés során kialakult rendszere, vonalvezetése, amit csak az elmúlt évtizedek új utcanyitásai egészítettek ki nem megfelelő módon;

A község telekrendszere a leírt településfejlődési folyamat eredményeként igen különböző elemekből áll. Emiatt örökségvédelmi szempontból a telekrendszer elsősorban a városközpontban tekinthető helyi védelem szempontjából értéknak. A település belterületén, a műemléki jelentőségű területen jelentkező visszafogottabb építési igények miatt nem várható a kialakult telekrendszer számottevő átalakulása, néhány helyen ugyanakkor kimondottan szükséges új beépítések kijelölése.

4. 4. 2. Telekstruktúra és utcavonal-vezetés

Településformája halmazos beépítést mutat. A jelenlegi utcái a település központjában, már a XVII. században is így kanyarodtak. A község szándékosan úgy terjeszkedett, hogy a szomszédos településekre vezető utak mentén épüljenek meg a lakóházak.

4. 4. 3. Utcakép, utcakép részletek

A település szerkezete egyutcás településből a bővüléssel halmaztelepüléssé alakult, ahol a teresedések és utcaképek az épített örökségeknek, valamint a településszerkezetének meghatározó elemei. A Községben a legrégebbi és megmaradt épületállományban értékes építészeti emlékek nem találhatóak és az utolsó évtizedek új építkezései és átépítései eredményeként a település épületállománya helyenként vegyes jellegűvé vált.

Petneháza épületállománya, a házak karaktere Petneháza meglehetősen vegyes, ami egyaránt összefügg a telekrendszer vegyességével, az építés korával, az eltérő időszakokban történt építés keveredésével, nem utolsósorban pedig a házak igen különböző építészeti színvonalával. A település belterületén a hagyományos – védett – falusi porták mellett az alábbi egyéb jellegzetes típusok találhatóak:

- *hatvanas években épült sátoztetős "kockaépületek" - a település belsőbb területein mindenütt fellelhetők, sajnos a településképp szerves részeivé váltak;*

- *utcavonalra merőleges tetőgerincű újabb házak - szélesebb traktussal épültek a 80-as években, esetenként a településképpen méreteikkel zavaróak, különösen, ha tetőtér-beépítéssel épültek.*

Az építészeti heterogenitás ellenére a város épületállománya jól illeszkedik a tájba, ami elsősorban a magastetős hagyománynak, a település sajátos morfológiáját tiszteletben tartó korábbi településrendezésnek és a helyi értékvédelemnek tudható be.

A település belső rendjének formálásában és a falukép alakításában jelentős szerep hárult a különleges feladatkörrel rendelkező épületeknek és a földterületeknek. A magyar falurendszer nagyjából egyidősnek tekinthető a magyar kereszténységgel. Következésképp a *templom* faluképre gyakorolt hatása is ilyen múltat tekint vissza. A házak sorában épült a templom, az utca kiszélesedett körülötte és létrejött a falu közepének kijáró térség. A templom körüli tér vonzotta a jelentősebb középületeket: az iskolát, a községházát. A templom közelébe igyekeztek építeni házaikat a település módosabb lakosai is, mivel a templom környéke számított a helység legrangosabb részének.

A temető településen belüli elhelyezkedésének rendje a történelem során valószínűleg többször változott. A honfoglalás, államalapítás korabeli magyarság valószínűleg az állandó vagy ideiglenes települések lakóterületén kívül temetkezett kisméretű temetőkbe. A kereszténység felvétele után viszont királyi rendelkezés írta elő a temetkezés új rendjét. A középkorban valószínűleg a település temploma mellé temették a halottakat. Magyarországon a 16–17. században megkezdődött a temetők kitelepítése a templom mellől. A változás sürgetői legtöbbször helyszűkére, a templom állagának romlására, illetve egészségi okokra hivatkoztak. Jelentős állomásának számított ebben a kérdésben Mária Terézia 1771. évi rendelete és a kötelező erejű 1876. évi XIV. törvénycikk.

Falukép, utcakép

A település belső rendjének formálásában és a falukép alakításában jelentős szerep hárult a különleges feladatkörrel rendelkező épületeknek és a földterületeknek. A magyar falurendszer nagyjából egyidősnek tekinthető a magyar kereszténységgel. Következésképp a *templom* faluképre gyakorolt hatása is ilyen múltat tekint vissza. Itt találkoztak és beszélgettek egymással mise, illetve istentisztelet előtt és után a falubeliek, itt tarthatták a piacot, a búcsút, a hirdetést, a népgyűlést. A templom körüli térformálást eleve szükségessé tették az egyházi rendezvények, körmenetek. A házak sorában épült a templom, az utca kiszélesedett körülötte és létrejött a falu közepének kijáró térség. A templom körüli tér vonzotta a jelentősebb középületeket: az iskolát, a községházát. A templom közelébe igyekeztek építeni házaikat a település módosabb lakosai is, mivel a templom környéke számított a helység legrangosabb részének.

A temető településen belüli elhelyezkedésének rendje a történelem során többször változott. A honfoglalás, államalapítás korabeli magyarság valószínűleg az állandó vagy ideiglenes települések lakóterületén kívül temetkezett kisméretű temetőkbe. A kereszténység felvétele után viszont királyi rendelkezés írta elő a temetkezés új rendjét. A középkorban valószínűleg a település temploma mellé temették a halottakat. Magyarországon a 16–17. században megkezdődött a temetők kitelepítése a templom mellől. A változás sürgetői legtöbbször helyszűkére, a templom állagának romlására, illetve egészségi okokra hivatkoztak. Jelentős állomásának számított ebben a kérdésben Mária Terézia 1771. évi rendelete és a kötelező erejű 1876. évi XIV. törvénycikk. Mezővárosokban és nagyobb falvakban, így Petneházán is belterületészeli temetőt már három oldalról körbevette a fejlődő zárt település. A temető általában a település egyik aránylag magasan fekvő helyét foglalja el.

A középkori faluásatások tanúsága szerint a 15–16. századi alföldi falvak házai ritka és laza sort alkottak ugyan, de a köztük haladó úthoz, illetve egymáshoz viszonyítva meglehetősen rendszertelenül álltak (Papp L. 1931: 139; Kovalovszki J. 1980: 42–43; Pálóczi Horváth A. 1986: 224, 225, 227).⁶

A beépítés rendjét tekintve alapvető kérdés, hogy a lakóházak elérik-e az utcavonalat, vagy valamiért beljebb állnak. Olyan vidékeken, mint pl. a Székelyföldön vagy a Fekete-Körös-völgyi Tárkányon (Kós K. 1976: 36), ahol méreteinél, díszítettségénél fogva a kapu túlhangsúlyozott, utcavonalon álló házak esetében is meghatározó szerepe van a kapuknak az utcakép formálásában. Az utcavonaltól beljebb álló lakóházak nem rendszertelenül,

⁶ Balassa Iván: Életmód

hanem utcaképi rendszert alkotva épültek. Az ún. *előkertes beépítés* az utcakép formálásának az a módja, amelynél a lakóházak homlokzati végfalai nem közvetlenül az utca vonalára épülnek, hanem attól néhány méterrel beljebb. Petneháza is a végfalaktól a járdáig terjedő területen kis kertek képződtek. Az utca vonalát a telkek kerítései, valamint az azokat megszakító kis- és nagykapuk jelölik ki. Az előkertes beépítés az egész magyar nyelvterületen elterjedt.

A Kárpát-medence rendezettnek mondható falvaiban általában az utca közepén halad a kocsút, amely lehet átmenő forgalmú vagy helyi jelentőségű közlekedőút, és az utca két szélén gyalogjáró húzódik. Az árok és a gyalogjáró, illetve a kocsút és a gyalogjáró közé legtöbbször fasort ültetnek. Az épületek, kerítések, kapuk és fák együttese által kialakított utcaképek magában hordozza a település múltját, táji és népi hovatartozását, a falulakók hagyományörző akaratát, vagyoni helyzetét, újjító készségét, a településre jellemző telekrendet. Mindezekkel együtt az utcakép tájformáló és építészeti elem is.

A szépnek, esztétikusnak mondható utcakép sokféle tényező együttes hatásának eredményeként jöhet létre. Elengedhetetlen az épülettömegek, a tetőformák, a nyílások harmonikus kialakítása, de nélkülözhetetlen az apró részletek, a kis építészeti elemek műves megformálása is. A falusi utcakép kompozíciójának egyik legfontosabb tényezője a hasonló és ismétlődő építészeti elemek – a lakóházak, kerítések, kapuk – ritmikus sorolása legyen.

A hagyományos településképben kedvezőtlen változást hoztak az 1970-es éveket követő építkezések: a kialakult hagyományos telekstruktúrában jellemzően kétraktusos házak épültek, amelyek mérete, tömege, magassága jelentősen meghaladta a kialakult beépítést. A régi épületeket bővítették, korszerűsítették, megjelentek a településen a tájidegen anyagok, szerkezetek, pl. nagyméretű nyílászárók, hullámlemez tetőfedések.

Kossuth Lajos utca

Arany János utca

Petőfi Sándor utca

Úttörő utca

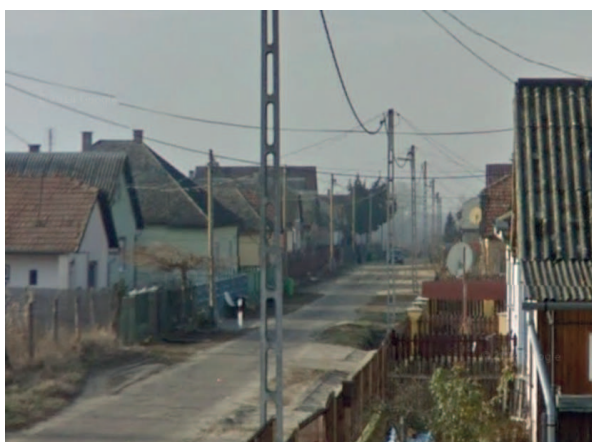
Magyar utca

Béke utca

Liliom utca

Felszabadulás utca

Nyár utca

Rákóczi Ferenc utca

Dolgozók utca

Szabadság utca

4. 4. 4. Egyéb településkarakter elemek

A falu

Petneháza településszerkezete halmaz jellegű, az utcák szabálytalan alaprajzúak. A hazai rendszerben összevisszaságban állnak az utcák, amelyek rövidek és zezugosak. A település jelenlegi utcái a település központjában, már a XVII. században is így kanyarodtak.

A *halmazfalu* olyan település, amelynek belsőége szabálytalan alaprajzú, és e települési szabálytalanság minden lényeges alaprajzi vonásra kiterjed. Házai rendszertelen összevisszaságban állnak, táblatelkei és telektömbjei szabálytalan alakúak. Utcái rövidek és zezugosak. A halmazfalu, amelyet a német szakirodalom *Haufendorf*-nak nevez, a települések egyik ősfarmája. Nemzetektől és népektől független településforma. Előfordul az egész világon. A történelmi Magyarország területén különösen gyakori és jellemző.

A 18–19–20. században a halmazfalunak többféle változata fordult elő a Kárpát-medencében. Prinz Gyula megkülönböztetett sugaras halmazt, rostos halmazt és kusza halmazt. Balkány a sugaras halmazfalu típusba tartozik, melynek főúttjai egy központi szerepű térre, a piacra futnak össze. Bármerről érkezik is valaki a településre, útja a szabálytalan alakú piacra vezet, ahol minden út találkozik. A főutak kifelé tölcészerűen szélesednek. Ez valószínűleg az állatkihajtó funkcióval függ össze, mivel kifelé haladva az állatlétszám egyre nő, és kedvező, ha a hajtóút tölcészerűen szélesedik. A városperem alaktalan idomú. A sugaras halmaztelepülés útjai által bezárt körcikket szabálytalan, zezugos telektömbök töltik ki, zsákutcákkal, közökkel és apró, kanyargós utcácskákkal.

A telek

A középkorban a falvak belső telkei általában igen nagy kiterjedésűek voltak és egy-egy településen belül méretük is közel azonos volt. Az ásatások szerint is sokszor kerített, vagy csak árokkal körülvett mansushoz (belső telekhez) már a középkorban veteményes-, szőlős-, gyümölcsös- és szérűskertek is járultak. Különösen a Tisza felső szakasza és a Szamos vidéke tűnik ilyen kertbő vidéknek, ahol a kert fogalma szinte azonosult is a folyóparti szeg, szegh területével (szeg-kert). Ezek a kertek (mint telektartozékok) helyenként ugyan elváltak a belső telektől, de leggyakrabban a falut mintegy körülölelve, térbelileg is kapcsolódtak és kapcsolódnak ma is a házas udvarokhoz, a fundusokhoz: a veteményeskertek szorosabban, a gyümölcsöskertek lazábban tartoznak a belső telkekhez; önállóbbaknak csak a szőlőskertek tekinthetők mindmáig.

A falubeli telek a jobbágnak nemcsak lakóhelyet biztosított, hanem többé-kevésbé munkahelye is volt. Ennek megfelelően a telek elrendeződése, külső képe annak gazdáját, s egyben a gazdálkodás általános fejlődési változatait is tükrözte. Így kezdetben a telken a „... lakóház és istálló jóformán még el sem különült egymástól: ember, állat, élelem, takarmány, mind megfér szépen egy föld alatt”. A fejlődés során az épület lakó- és gazdasági szerepe mindinkább elkülönült és a korábban csak belsőben jelentkező funkciók szerinti megosztást most már különálló építmények biztosítják. Ezek az épületek a belterületeken szabálytalanul helyezkedtek el és közülük a legfontosabb — mint mindenhol — itt is a lakóház volt. A melléképületek ekkor még lábakon álló fedelek, színek vagy részben (esetleg teljesen) földbe süllyesztett építmények voltak, amelyekben válogatás nélkül egyaránt helyet kapott a betakarított takarmány, a learatott gabona, a sokféle háziállat, a házból kiszoruló szerszám stb. Ezek a „komplex” rendeltetésű melléképületek általában fából készültek és ajtó nélküliek voltak.

A körülkerített udvarok rendezett beépítése kezdetben még együtt járt a már mértanilag zárt formájú (négyzetes, vagy téglalap alaprajzú) épületek egy udvaron történő csoportos elhelyezkedésével (csoportos udvarház), amiből a XIV. században még általánosnak tekinthető nagycsaládos életformára következtethetünk.

A belső telekhez szorosan kapcsolódó veteményeskerteket, a fundus hátsó részéhez gyakorta tartozó gyümölcsöskerteket, de az udvar egyes telekrészeit is most már kerítés, általában fából készült fedeles, vesszőből font sövény, máshol boronákból rakott palánk, gyakrabban földhányással (vagy pl. trágyával, szőlőskerteknél földdel hintett venyigével) magasított árok vette körül.

A belső telken álló és a tároló építményekre vonatkozó szókincs a XIV. századtól kezdődően annyira megszorodott, hogy ennek már feltétlenül általánosan elterjedt tárgyi alapja lehetett. 1350 körüli oklevél szerint is, a hatalmaskodók az ökröket az istállókból vitték el és már a középkori belső telekhez is hozzá tartozott a térben is hangsúlyos szerephez jutott lakóház mellett a szín, a csűr, a gabonás istálló, az abora a pince. Majd a XVI. századtól kezdődően a különböző gabonás és zöldséges vermek, élés- és sütőházak, udvari kemencék, karámos disznóólak, tyúkházak, méhesek, a XVIII. századtól kezdve pedig a sövényes juhakol.

A ház vagy házak helyét a gazdálkodás helyi rendje, a jó tájolás és a területünkön oly sokszor pusztító árvíz elleni védelem határozta meg. Hossztengelye az utcára merőleges volt (a paraszti portáknál ritkán tértek el ettől). Ablaktalan hátsó hosszfa az 50—100 cm széles kerítésen oldalkertre, ereszcsergőre nézett. Az egy-vagy kétablakos utcai homlokzat előtt az elrekesztett kiskertben a virágokat és a fűszernövényeket (tárkony, majoránna stb.) a ház asszonya gondozza; a szőlőlugas körüli munkát a férfiak végzik. A ház bejáratával szemben álló, gondosan épített rédelyes deszkakamora (kamara, gabonás kamra) és a régen vízszintes deszkapallókból (boronagerendákból) rakott udvarkerítés között is gyakori ez a gyümölcsfákkal gazdagított kiskert és helyenként a lugas sem hiányzik innen. A kamora fiókokban hombározzák a gabonát, ezért helyének kiválasztásánál döntő szempont volt, hogy száraz és napos telekoldalra kerüljön; egyben, hogy szembetűnő helyen is álljon és ezért a tolvajok messze elkerüljék.

Mellette talál helyet a XIX. századtól területünkön igen elterjedt sütőház, amihez gyakorta két-három faoszloppal (culáppal) alátámasztott féleresz, szín, fás-szén is csatlakozik.

A házas udvaron (zöldudvaron) áll helyenként a szájas földverem is és a ház szélárnyékos, tornácos vagy ereszes udvari homlokzata elé kerül a deszkából összerótt virágtartó pad (az ászok), a fából összerótt kutyaól. Ha az itatóvályúval is felszerelt gémeskút a zöldudvaron áll, akkor általában egy korábbi baromudvaros (kettős udvaros) telekrend maradványával találkozunk. Máshol a kút a telek első és hátsó udvarát elválasztó kerítést szakítja meg és csak a korhadt ágast alul erősítő, földdel vagy kavicsal tömített sövényfalú (vesszősövényű) rekesz, gyám kerül a gazdasági udvarba. A korábban fával, bódönnel, a nagyobb folyók mellett tombáccal, újabban téglával vagy kővel (betongyűrűvel) bélelt mély kút pedig a kerítésbe épül be. A kútnak a házhoz is, az ólhoz is közel kell állnia, hogy ha tűz támad, kézhez legyen az oltáshoz, mindennapos munkában pedig az itatáshoz és a házi munkához. Útjában ezért semmi sem állhatott; megközelítése és a víz tisztasága pedig megkövetelte, hogy a környezete mindig rendezett és gondozott legyen.

A ház és a nagyol közét, vagy ha erre nincs mód, a zöldudvar házzal szembeni oldalát a sokszor csak féleresszel fedett nyári konyha foglalja el. A nyereg- vagy sátorotetős ól rövid eresztű hátsó oldalához gyakorta lábakon álló, oldalain nyitott fás-, takarmányos- vagy szekérszén is támaszkodik. A kisebb gazdasági épületekkel kétoldalt lazán keretezett gazdasági udvaron kap helyet a vesszőből fonott lábas tyúkgóré (tyúkól, tyúkház, tyúkkas), mellette a napraforgókörökből (forgóból), vagy lécekből összerótt négyzetes alaprajzú, hasáb alakú csirkeborító. Fonott oldalfalú, vesszősövényű a tengerikas is, de újabban már fából épült, oldalain lécráccsal borított

kukoricagóré épül a Felső-Tiszavidéken is. A keményfa pallókból, boronákból összerótt lábas disznóól (lábasól) is (előtte akollal, karómmal) a gazdasági udvaron áll. Itt bújjik meg, rendszerint az istálló mögött és a disznóól közelében (de mindenképpen az udvar mélyebben fekvő részén) a négyszögletesre, vagy körformára rakott trágyadomb és a deszkafalú, félereszű árnyékszék is.

Az ólas udvaron hasábra rakva áll a kobozott tűzifa, mellette a jó előre felhasogatott tüzelő boglyája és egy-egy nagyobb élőfa törzséhez támasztottan, az újabb felhasználásra váró épületfa (építőfa). A fiatalabb gyümölcsfákat a gazdasági udvaron (amit takarmányoskertnek, vagy udvarnak is neveznek) a korlát-fa védi az állatoktól.

Az istállósóllal szemben levő telekoldalra került a csomozóház és a dohánypajta, máshol az olyan nagyméretű féleresz, amelynek egyik sarkában a répapince, másik sarkában a zöldséges- vagy krumplisverem, helyettük esetleg a karámos, aklos disznóól helyezkedik el.

Lakóház

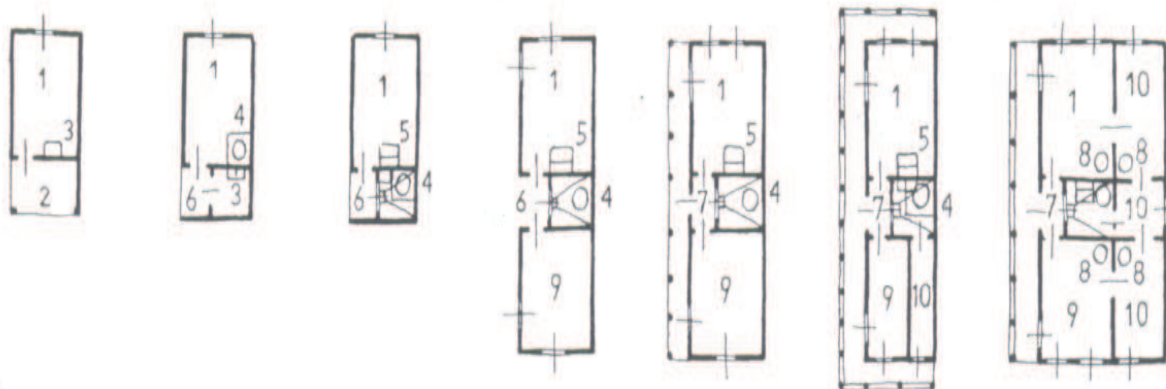
Petneháza lakóházainak legnagyobb része három- ritkán két- vagy négyosztatú. Bejárata az udvari hosszoldaltól nyílik, és a pitvarba vezet. Ebből közelíthető meg az utcai szoba (nagyház) és szemben a fűstház. A harmadik helység (a kisház vagy a belső kamra) ajtaja is a pitvarba néz, míg a negyedik (az úgynevezett külső kamráé) az udvarról nyílik.

Földfalúak a házak; régebbiekre a karóvázas szerkezet, a viszonylag újabbakra a vert, majd a vályogfal a jellemző. A tetők szarufás szerkezetűek és szalmával fedettek. A barokkos vakolat lizénákkal és keretekkel - párkányokkal díszített utcai homlokzat általában deszkaoromfalas, de a csapott nyeregvető sem ritka. Az udvari hosszúoldalon gyakori a tornác és a rangosabb házakon a két végén téglából falazott tornácoszlopok között egyszerű faoszlopok sorakoznak. A fűstházakból a szabadkémények már hiányoznak, úgyszintén a szobák kívülről fűthető boglyakemencéi is.

A lakóházakhoz gazdasági épületek is tartoztak. Többfajta gazdasági épületek közül meg kell említeni az ólat. Ez csak hevenyészett építmény volt és mintha kevesebb gonddal készülne, mint a terménytárolásra készülne szolgáló építmények (például csűr). Az istálló legarchaikusabb formája a burgyé, mely ma elvétve megtalálható Szabolcs megyében. Ágasfás szelemenés szerkezete földdel takart nád- vagy szalmateteje, bejárati gádora teljesen hasonló a földházéhoz. A mai istállók legtöbbször rakott vagy vert falúak, az újabbak vályogból épülnek. Általános, hogy az istálló végéhez színt ragasztanak, mely a szalastakarmány vagy lovaskocsi befogására alkalmas. Az istállókra legtöbbször kárófedém készül, a kellő hőszigetelést pedig a széna adja. A disznóól általában az istálló közelében található, mely fölé néhol tengeri górért vagy tyúkólat is építettek. Juhhodály és galambdúc ritka jelenség volt. Nagyobb változatosságot mutatnak a terménytárolás és felfeldolgozás céljára használt épületek. A csűr eredetileg terméstárolásra vagy a csépelésre használták. Ilyenek a Nyírségben csak néhol találhatók. Ebben a térségben szélescsűrnek nevezett típus jellemző. Elnyúltabb alaprajzú és a telken az utcával párhuzamosan helyezkedik el. Ritkán faváz, inkább vályog- vagy téglafallal épült egyszerű szarufázis oromtető fed. Sokszor a közepén elhelyezett kapu mellett féleresz csűroldal, vagy szárny nevű takarmányosnak vagy kamrának, esetleg ólnak használt helységet toldanak hozzá, máskor pincét

vagy vermet ásnak alá. Gyakran egybeépítik az istállóval, és újabban a nyári konyhával is. A kicsépell terményt magtárakban (kamrában) tárolták. A takarmánytárolók igen változatos formájú építmények. Legjellegzetesebb a mozgatható tetejű abora, mely a nyírségben debó, bódé, pecu néven szerepel. Újabban a házzal szemközti részen nyári konyha épült. A porta legnagyobb gazdasági épülete mindenütt a magas dohánypajta, melynek szalmafedeles tetőszerkezete 12 ágason nyugszik. Anyaga akácfa, falazata kőből (napraforgószárból) készül. Petneháza gazdasági épületei közül az istálló, valamint a nyári konyhák a lakóházaknál leírt anyagokból és szerkezetekből épültek, de ma gyakran cseréppel fedettek. Favázások és részben nyitott oldalfalúak, részben deszkával vagy kőfőnattal kerítettek a színek. A kisebb ólak, kasok tapasztott sövényből készültek, vagy lécezett deszkázott alapformájúak. A falu egy-két udvarát hátul keresztbe álló, nagy méretű, széles csűr zárja le. Ezek is favázások szerkezetűek. Nyeregtetejük szarufás, oldalaikat deszka borítja.⁷

A lakóház fejlődése

1 felsőház; 2 pitvar; 3 kandalló, 3 kemence; 5 menekült; 6 kutyafekvő (nyitott ereszt);
7 pitvar; 8 kályha, 9 hátsó ház; 10 kamra vagy oldalház

A tetőfedések közül megtalálható a cserépfedés, a horganylemez-borítás. A tetőforma legtöbbször maradt a nyeregtető. A homlokzat általában meszeléssel kezelt.

A homlokzatok általában visszafogottak, kevésbé díszesek. Az udvari homlokzaton általában az épület teljes hosszában, vagy csak a hátsó traktusban lévő tornácot készítették a tulajdonosok. Ha a tornác vályogból készült, akkor a mellvéd gyakran hiányzik, valamint a felületük fehér meszeléssel vannak kezelve. A fa tornácos épületek általában könyökfás kialakításúak, melyek a tornácgerendához csapódnak be. Az utcára néző homlokzat általában kettő ablakos, ha ez három, akkor a harmadik tornácablakként funkcionál. Az ablakok általában kétosztásúak, valamint felül egy vízszintes osztással ellátottak.

A falu a hozzá — szerencsére — elkésve érkezett szecesszióig egészségesen fejlődött, de harmonikus rendjén rontott a városi lakóház hatása, minden hibájával együtt. A falu — szerencsétlenségére — átvette a városi sátoztetős (sőt manzárd tetős) házat, amely idegen maradt a falusi utcaképben és formailag is messze elmaradt az eklektikában kiértékelte falusi háztól. Alaprajza sem illeszthető a falusi lakóépület fejlődésének a vonalába, nem is bővíthető vagy fejleszthető. Bár a városi lakóház anyagában, egyes szerkezetével, fürdőszobájával és illemhelyével fejlődést mutat, mégis elmarasztalható fapazarló tetőszerkezete, zsákszobái és bővítésre vagy fejlesztésre alkalmatlan alaprajza miatt.⁸

Népi lakóházak aránya elenyésző a sátoztetős épületek mellett.

Népi építészetet magába hordozó épületek

⁷ www.olvas-sokat.hu

⁸ Gilyén N.–Mendele F.–Tóth J.: Felső-Tiszavidék népi építészete

Népi építészetet nem hordozó épületek

4. 4. 5. Építményrészlet, alkalmazott anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás

Anyaghasználat

A természetföldrajzi környezet

Az éghajlati tényezők az építkezésben csak nagyobb körzetben éreztetik differenciáló hatásukat, kontinenseket befolyásoló hatása miatt is. A Kárpát-medence téli hőmérséklete mindenütt szükségessé teszi a fűthető lakóházak építését. Itt indokolt a vastagabb, jó hőszigetelésű falak, földemek, tetők készítése, a közepes csapadékmennyiség levezetésére a 40-45 fok körüli tetőlejtés megfelelő. A belterjesebb állattartás igényei pedig fedett és zárt építményeket tettek szükségessé. A takarmány, a szalmas gabona biztonságos tárolása szintén fedelet igényelt.

Építőanyagok

Az építést meghatározó tényezők közül a rendelkezésre álló építőanyag fontos tényező. A szállítási lehetőségek következtében leginkább csak a helyi adottságok felhasználását tette lehetővé. A fa és a föld felhasználásában megfigyelhető tapasztalat, mivel az építők számára majdnem mindenütt rendelkezésre álltak, ha nem is egyenlő mennyiségben és minőségben, továbbá felhasználásuk, megmunkálásuk jóval könnyebben elsajátítható ismereteket kívánt, amivel nagyon sokan rendelkeztek. Így érthető, hogy a Petneháza népi építészetében is évszázadokon keresztül a föld és fa szerepe annyira kiemelkedő volt a Kárpát-medencében.

Fa

Bőven volt fellelhető a vessző, gally, karónak való fa, amelyekből nemcsak a ház fala, hanem ajtó, földem, kémény, oromfal stb. is készülhetett. A középkorban az erdőirtást semmi nem akadályozta, sőt a jobbágy és a földesúr egyformán érdekelt a szántóföldek területének növelésében. Az erdőirtás folyamata gyakorlatilag a XIX. sz.-ig tartott, habár a XVIII. sz.-tól kezdve azonban egyre inkább korlátozták a felhasználható famennyiséget. A mezőgazdasági célú erdőirtás mellett egyre erőteljesebben jelent meg az ipari felhasználás is.

Föld

A másik nélkülözhetetlen természetes építőanyag a föld, amely eltérő minőségben, de itt is rendelkezésre állott. Tartósabban fennálló települések létrejöttéhez nagymértékben hozzájárult az a tény, ha sárkészítéshez alkalmas földhöz hozzájuthattak. A XIX. századi vízszabályozások, lecsapolások előtt a folyók menti áradásos területek és a tavak, lápok, és mocsarak nagy területeket foglaltak el. A települést víz nem járta partszakaszra, illetve valamennyire kiemelkedő halmokra építették

Épületszerkezetek

Alapozás

Az építmények alapozása statikai szempontból fontos tényező, a népi építészetben csak századunkban vált általánossá. A boronafalak, a favázas falszerkezetek esetében már kezdetleges alapozásnak tekinthetjük a talpfák alá, a sarkokra helyezett köveket, tuskókat, cölöpöket is. A vázszerkezetes falak esetében az oszlopokat egyszerűen csak a földbe mélyítették, s ez volt maga az alapozás.

A szilárd házalapok készítéséhez hozzájárult a 19. század végétől, az 1880-as évektől megjelenő építészeti rendeletek előírásainak hatására. Kő- és téglapépületek esetében minden esetben készítettek szilárd alapot, amelynél a fal rakását 30–50 cm mély árokban kezdték el.

A XVIII. század végétől már a nagybirtokosok arra törekedtek, hogy a falusi lakosság a lakóházakat az utca vonalára helyezték, később már központi rendelkezés a lakóház elhelyezését a telken. Lehetőleg mindig a telek legmagasabb pontjára került az épület, a cél a száraz kiemelkedés biztosítása volt, ami a gyakori árvizek ellen nyújthatott védelmet. A XIX. század második felétől tűzrendészeti szabályok is előírták a lakóház és a melléképületek elhelyezését. A lakóház padlószintjének minden esetben magasabbnak kellett lennie az utca szintjénél, amit úgy érték el, hogy szerves anyagtól mentes földdel feltöltötték a ház helyét, amelyet ledöngölve az épület padlózatát is alkotta.

Falazatok

A Kárpát-medence természeti adottságai következtében a XIX. század folyamán a föld anyagú falak váltak a meghatározóvá Petneháza népi építészetében is.

Sövényfal

A fatalpas-vázas sövényfal építési technikájának lényege az, hogy az előre elkészített s összecsapolt talpas vázszerkezet talpfáiba illetve koszorúgerendáiba mintegy arasnyi távolságokra lyukakat fúrtak, azokba karókat illesztettek, és a hézagokat vízszintesen vagy függőlegesen vékony ágakkal, vesszőkkel, hasogatott lécekkel befönték. Az elkészült falat kívül-belül pelyvás sárral betapasztották. A karók általában karvastagságúak voltak, míg a vesszők kb. ujjnyi vastagok voltak. A sövényből készült falazat elnevezése szerint jól körülhatárolható régiókat különböztethetünk meg a századforduló idején. Árpád-kori és középkori településeken általánosan alkalmazott építési technika volt már a középkorban is, amelyet a XVII-XIX. századból származó írott források, rendelkezések is megerősítenek. Visszaszorulásában elsősorban a földesúri-hatósági tiltások (elsősorban tűzveszélyessége miatt) és a korszerűbb építőanyagok és technikák térnyerése (vályog) játszottak főszerepet.

Vályogfal

A Kárpát-medence területén a XIX. század végétől a földépítkezés legelterjedtebb formája a vályogfal volt. A vályog szó is a XVII. század végén fordult elő először magyar nyelvemlékben, de valószínűleg ennél nagyobb múltra tekint vissza. A vályog az égetett téglá közvetlen előzménye. Előállításuk nem volt költséges, alapanyagához mindenki könnyen és olcsón hozzáférhetett, készítése könnyen elsajátítható volt, Balkány népi építészetének egyik legfontosabb építőanyaga. A vályogfal száraz, meleg, jól szigetelt falat adott, s a belekevert növényi adalékanyagok megnehezítették a téglák elporladását. Vízre érzékeny, szilárdsága sem olyan erős, mint a vertfal szilárdsága. Elterjedésének elsődleges oka, hogy olcsón előállítható, s igen gyorsan felrakható. Elnevezése itt is vályog, vályogfal.

Vakolatok

A földfal-építési technológiák esetében a házépítésnek fontos befejező munkálata volt a tapasztás és a vakolás. Célja nemcsak a falon lévő kisebb hiányosságok, hibák, egyenetlenségek eltüntetése, hanem a nedvességre rendkívül érzékeny falak eső, fagy elleni védelme is. A tapasztás az egyik legrégebbi technológia, és általában kézzel végezték. A vakolás az újabb kor eredménye, a vályogfalaknál jelenik meg, szakiparos végezte speciális szerszámokkal.

A *tapasztás* gyakorlatot kívánó munka volt, gyakran specialisták végezték ezt a feladatot. Az alaposan megdolgozott sárba igen finom töreket kevertek, és először a fal belső felületén kezdték, s csak ezután fogtak a külső falak tapasztásához. Az első réteg durvább sárból készült, a második és harmadik réteg esetében fokozatosan finomodó pelyvás sarat vagy finom híg agyagot hordtak fel a falfelület mind simábbá tétele érdekében. A tapasztó anyagot rendszerint kézzel dolgozták be, sima falécekkel simították el, s az egyes rétegek között száradási időket hagytak. Színezőanyagként általában különböző sötét földfestékeket, égetett szalmapernyét, kormot stb. használtak a szintetikus festékek megjelenéséig. A falfelületek *meszelése* aránylag új gyakorlatnak tekinthető. A XVIII. század második felében jelentek meg az első adatok róla, de igazi elterjedése a XIX. század végére tehető. Az évente kétszer megújított fehér fal a magyar népi építészet jellegzetessége lett.

Födém

A födém szerkezet a magyar népi építészetben nem tekint hosszú múltra vissza. Hazánkban a megjelenése csak a XVI. századra tehető. A *mennyezet* jelölésére használt szó finnugor eredetű, a *födém* nyelvújítás korabeli műszó, mely napjainkig szinte ismeretlen a népnyelvben. A mennyezet szerkezetileg két részből áll: a terhet viselő gerendaszerkezetből és a födemből. A magyar nyelvterületen így Balkányon is szinte kizárólagosnak tekinthető a mestergerendával és keresztgerendákkal kialakított sík födém szerkezet, mely a falakra támaszkodva viselte a tulajdonképpeni födém- és tetőszerkezet terhet. Ebben az összefüggésben a mennyezet legfontosabb eleme a *mestergerenda*, mely a ház legnagyobb, legsúlyosabb, legvastagabb gerendája volt, általánosan tölgyfából bárdolták, később fenyőből is fűrészelték. Ez a gerenda a szerkezet legértékesebb eleme volt, így a ház lebontása után is megőrizték vagy újra beépítették. A mestergerendát csaknem minden esetben díszítették, faragták, s rendszerint feltüntették rajta az építő, az építtető vagy a tulajdonos nevét, az építés dátumát s gyakran vallásos témájú feliratokat is.

A födém gerendaszerkezetének készítésekor a mestergerendára merőlegesen 80–120 cm-enként vékonyabb, de ugyancsak bárdolt gerendákat fektettek, melynek vége a fal tetején körbefutó koszorúgerendán, sárgerendán, közepe pedig a mestergerendán nyugodott. Ennek a gerendának a neve *keresztgerenda* (*Erdélyi terminus.*)

A mestergerendára merőlegesen felfektetett keresztgerendák szerkezetére épült a födém, melyet különböző építőanyagok és építőtechnikák felhasználásával készítettek el. A Balkányon fellelhető népi lakóépületeknél fából készült födémekkel lehet találkozni. Mivel Balkány is erdős-fás vidéknek tekinthető, ezért a váltódeszkás pórfödém a jellemző, amely úgy készült, hogy hasított, bárdolt keményfa deszkákat fektettek szorosan egymás mellé a keresztgerendákra, s felül vastagon letapasztották. Utóbbi időben elterjedt rossz gyakorlat, a mennyezet alsó részének fehérre meszelése.

Tetőszerkezet

A tetőszerkezet az épület héjazatának hordására szolgáló szerkezet, az épület egyik fontos eleme. A petneházai népi lakóházaknál elsősorban szelemenés tetőszerkezetet alkalmaztak. A szelemenés tetőszerkezetnél a tető súlyát nem az építmény falai, hanem attól független függőszerkezet hordozta. Ennek megfelelően a szelemenés tető függesztett tetőszerkezetnek nevezhető. A leggyakoribb változata a *csüngős szarufás szerkezet* volt, melynél a szarufa alsó vége túlnyúlt a falon. Ilyenkor a szarufa a fal tetején végigfutó falgerendára támaszkodott. A szarufákat csapolással, vagy fészkeléssel rögzítették, és keményfaszögekkel erősítették meg. Előfordult olyan megoldás is, amikor a rögzített szarufát az alsó végéhez kapcsolt vízcsendesítő gerendával toldották meg.

Tetőforma

A tető formája az épület tömeghatásának fontos eleme, ezáltal szoros összefüggést mutat a tetőszerkezettel. Balkány népi építészetére az *elől kontyolt* vagy *kontyolt tetőkialakítás* a jellemző.

Az elől kontyolt vagy *kontyostető* három ferde tetősíkkal lezárt tetőforma, mely Északkelet-Magyarország és az Alföld keleti peremén, illetve Erdélyben a domináns forma volt. *Csonkakontyos tető*nél a ház elején a homlokzat felső harmadáig, csonkakontyoszerű, előre lejtő tetősíkot képeztek ki az első szarufapár módosításával. Ez a csonkakonty a függőleges oromzat alsó részét szabadon hagyta. Ennek a díszített oromfalnak elsődlegesen esztétikai szerepe volt, amit jól mutat az is, hogy szinte kizárólag a lakóház utcai frontján találhatjuk meg.

Tetőfedés

A tető fedése anyaga ökológiailag meghatározott, készítésének módozatai pedig összefüggéseket mutatnak az technikai fejlettségi szintjével a különböző korokban. Hosszú évszázadokig szinte kizárólag növényi eredetű anyagokat alkalmaztak. Ezek közül Petneházán a szalma tekinthető a legrégebbi tetőfedő anyagnak. A szalmatető különböző változatai a gabonatermelés fellendülésével terjedtek el, valószínűleg a XII.-XIII. században. A balkányi népi lakóházak esetében a tetőfedési eljárásnak – a növényi eredetű anyagok felhasználási körében – korábban a nádfedés volt tekinthető. A cserép- és bádogtetők XIX. századi nagyobb arányú elterjedését a gyűlékony héjazatok fokozatos visszaszorulása, valamint az építőanyag-ipar és építőanyag-kereskedelem fejlődése magyarázza.

Építménykészlet

Helyi építészeti értékek

Helyi építészeti értékek, minden olyan építészeti, történeti, néprajzi szempontból jelentős egyedi vagy együttes alkotás (épület, építmény, épületegyüttes, utcakép), valamint az ezeket körülvevő építészeti környezet, ami nem minősül műemléknek.

Az épületek, melyek országos védelemre nem érdemesek, de a település kultúrájának meghatározója azokat helyi egyedi védelem alá részesítendő. A helyi egyedi védelemben részesülő épületekre vonatkozó előírások a Helyi Építési Szabályzatban kapnak helyet.

Helyi építészeti értékek, minden olyan építészeti, történeti, néprajzi szempontból jelentős egyedi vagy együttes alkotás (épület, építmény, épületegyüttes, utcakép), valamint az ezeket körülvevő építészeti környezet, ami nem minősül műemléknek. A rendelet hatálya a település közigazgatási területén lévő, és a mellékletében felsorolt helyi építészeti értékekre terjedjen ki. Az építészeti értékek helyi védelme egyedi és területi lehetsége indokolt.

A helyi egyedi védelem kiterjed

- az építmény (épület és műtárgy) vagy ezek együttese egészére vagy valamely részletére (anyaghasználat, szerkezet, színezés stb).
- az építményhez tartozó földrészletre és annak jellegzetes növényzetére,
- szobor, képzőművészeti alkotás, egyedi tájérték.

A helyi értékek védelmének irányítása a képviselőtestület hatáskörébe tartozik. A helyi értékek védelmével kapcsolatos döntések és vélemények előkészítése, végrehajtásának szervezése a műszaki ügyintéző feladata legyen. Javasoljuk továbbá, hogy a település állandó megbízással települési főépítést is alkalmazzon. A védetté nyilvánításra, illetve megszüntetésére a rendezési terv, és bárki javaslatot tehet, melyről szakértői vélemények alapján, képviselőtestület dönt. A javaslatnak tartalmaznia kell:

- a védeni kívánt érték megnevezését, pontos helyet, tulajdonosát és annak véleményét
- a védelem fajtáját, a védetté nyilvánítás vagy megszüntetés indoklását,
- a védeni, megszüntetni kívánt értékre vonatkozó térkép, terv- és fotódokumentációt

A védetté nyilvánításról, illetve annak megszüntetéséről a képviselőtestület rendeletet alkot. A döntésről tájékoztatni kell a tulajdonost és a kezdeményezőt. Ha a védettség megszüntetésére kerül sor, gondoskodni kell fotódokumentáció készítéséről, a megmenthető tárgyak elhelyezéséről

A védett helyi értékekről a jegyző nyilvántartást készíttessen, melynek tartalmaznia kell:

- a védelem szakszerű, rövid indoklását,
- a védett érték megnevezését; pontos helyét (cím, helyrajzi szám), tulajdonosát;
- a védettségi kategóriát, az önkormányzati rendelet számát,
- az adott önkormányzati támogatás biztosításának időpontját, összegét rendeltetését.

A helyi védelem tényét az önkormányzatnak az ingatlan-nyilvántartásba be kell jegyeztetnie. A tulajdonos köteles a védett építmény vagy épület karbantartásáról, rendeltetésszerű használatáról gondoskodni

és a védett érték állapotát időszakonként felülvizsgálni. A használat a védett értéket nem veszélyeztetheti. A védett épületeket hagyományos építészeti tömegükben, tetőformájukban kell megtartani, érintetlenül hagyva a homlokzati nyílásrendet és a nyílások osztását, megőrizve a homlokzati tagozatokat. A védett épület belső korszerűsítését, átalakítását, esetleg bővítését a védettség nem akadályozza, elő kell segíteni ezen épületek mai igényeknek megfelelő használatát. A belső átalakításokat az eredeti szerkezet és belső értékek megtartásával kell megoldani. Védett épületet úgy lehet bővíteni, hogy az eredeti épület tömegformája, homlokzati kialakítása, utcalépi szerepe ne változzon, illetve gondosan mérlegelve a tervezett bővítés a régi épület formálásával, szerkezetével, anyaghasználatával összhangban legyen. Helyi védelem alatt álló épületet, építményt, építményrészt csak a helyi védettség megszüntetését követően lehet lebontani. A helyileg védett területen meg kell őrizni a település jellegzetes szerkezetét, telekrendszerét, utcavonal vezetését. A védett területen lévő építményeket egymással összehangoltan, a jellegzetes utcakép egységes megjelenítését biztosító módon kell fenntartani, illetve új épületre, építményre ezek figyelembevételével kell az építési engedélyt kiadni. A védett területen különös gondot kell fordítani a kerítések, műtárgyak (utak, hidak, átereszek, támfalak, közművek, közterületi burkolatok) megvalósítására.

Az építésügyi hatóság az engedélyezési eljárás során a tervezett új Helyi Építési Szabályzat alapján meghatározza az épület tetőfedésének anyagát, előírja a homlokzat kialakításának módját és színezését, korlátozza reklámok felfestését, vagy reklámhordozó elhelyezését; megtiltja az építmények közterületről látható megjelenését zavaró gépészeti berendezések, antennák, légvezetékek, árnyékolók alkalmazását. A helyi egyedi védelem alatt álló építmények megőrzését biztosítani kell. A védelem alatt álló építmények esetén az illetékes elsőfokú építésügyi hatóság az építmények tulajdonosát vagy használóját jogosíthatja a karbantartásra, az építményen lévő idegen részek eltávolítására, olyan munkálatok elvégzésére, melyek hatásosabb kifejezést nyújtanak. Ezeket a munkálatokat a tulajdonosnak saját költségén kell elvégezni, de a képviselőtestület segítheti támogatásában. A tágabb környezetben kikötéseket, valamint bontási engedélyeket visszautasíthat az elsőfokú építésügyi hatóság. Rongálás esetén pénzbírság sújtható. Az épületek bontására engedély kiadása csak a védettség semmissé nyilvánítása után lehetséges. A homlokzaton idegen részek eltávolítására az önkormányzat felszólítást tehet.

A helyi egyedi védelem alatt álló és védelemre javasolt építmények értékelemzés szempontjainak:

- Eszmei jelentőség
- Használati jelentőség
- Esztétikai jelentőség
- Idegenforgalmi jelentőség
- Állapot
- Megközelíthetőség
- Veszélyeztetettség

ESZMEI JELENTŐSÉG		
A megállapításnál vallási, nemzeti és helyi jelentőségének figyelembevételére került sor, továbbá a hagyományok ápolásában, az oktatásban valamint a közművelődésben szerepe jelentős-e az épület.		
Értékelés kódja	Értékelés jelentése	Értékelés magyarázata
<u>A</u>	<u>nagyon jelentős</u>	közművelődés szempontjából jelentős érték, a vallási nemzeti vagy helyi identitás erősítésében fontos szereppel bír; megyei ismertsége érdemes
<u>B</u>	<u>jelentős</u>	jellemzi a helyi közösség erős kötődése; az oktatásban, ismeretterjesztésben szerepe van/lehet, a hagyományok ápolásával kapcsolatos, helyi szinten ismert
<u>C</u>	<u>kevésbé jelentős</u>	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír

HASZNÁLATI JELENTŐSÉG

A minősítésbe soroláskor a figyelembe vett szempont az volt, hogy közcélra alkalmazzák, vagy magáncélokra kielégít, esetleg használaton kívül van-e.

Értékelés kódja	Értékelés jelentése	Értékelés magyarázata
A	<u>nagyon jelentős</u>	használatra közcélra szolgál
B	<u>jelentős</u>	használatra magáncélokra szolgál
C	<u>kevésbé jelentős</u>	használaton kívül van

ESZTÉTIKAI JELENTŐSÉG

Az építménynek a külső megjelenésének a vizsgálata a szempont figyelembe véve, hogy értékes stílusjegyeket őrző létesítményről van-e szó.

Értékelés kódja	Értékelés jelentése	Értékelés magyarázata
A	<u>nagyon jelentős</u>	színvonalas, művészi kvalitásokkal rendelkezik
B	<u>jelentős</u>	vizuálisan harmonikus, a közízlésnek megfelel, azt fejleszti
C	<u>kevésbé jelentős</u>	nem hordoz jelentős esztétikai értéket

IDEGENFORGALMI JELENTŐSÉG

A szempont jelentése, hogy az épület mekkora jelentőséggel bír a turisztika figyelembevételével.

Értékelés kódja	Értékelés jelentése	Értékelés magyarázata
A	<u>nagyon jelentős</u>	különleges vonzerő, önálló turisztikai termék ill. annak alkalmas
B	<u>jelentős</u>	turisztikai terméknek alkalmas, a főbb vonzerők mellett kiegészítő szereppel bír(hat)
C	<u>kevésbé jelentős</u>	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe

ÁLLAPOT

Az épület szükséges beavatkozásának meghatározására állapot, mely 3 kategóriába lett besorolva.

Értékelés kódja	Értékelés jelentése	Értékelés magyarázata
A	<u>jó</u>	hosszú távon karbantartása szükséges
B	<u>közepes</u>	részleges felújítása szükséges
C	<u>rossz</u>	teljes felújítása, rekonstrukciója szükséges

MEGKÖZELÍTHETŐSÉG

Területi elhelyezkedés vizsgálata.

Értékelés kódja	Értékelés jelentése	Értékelés magyarázata
A	<u>jó</u>	a település központjában van illetve főút mellett
B	<u>közepes</u>	a központi rész vonzáskörzetéhez tartozó területen van
C	<u>rossz</u>	a település peremterületén van, rossz megközelíthetőség

VESZÉLYEZTETETTSÉG

A sürgősség megállapításáról ad felvilágosítást.

Értékelés kódja	Értékelés jelentése	Értékelés magyarázata
A	<u>nem veszélyeztetett</u>	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használatból járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad
B	<u>közepesen veszélyeztetett</u>	állagmegóvása biztosított, de szükséges felújítása nem, illetve használata nem megfelelő
C	<u>veszélyeztetett</u>	állapota rossz és felújítása nem várható, használaton kívül van, illetve használatával az állapot romlása következik be

Településhálózati és településszerkezeti összefüggések

Petneháza Község Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, a Baktalórántházai Járásban, a Nyírség északi részén fekszik, 118 méter magasságban a tengerszint felett. Északnyugat felől Nyírtass, északkelet felől Nyírkársz, keleti irányból Rohod, nyugati irányból Laskod, délről Nyírbátor községek közigazgatási területe határolja. Teljes területe 24,20 négyzetkilométer, a belterület ebből 2 négyzetkilométer. Petneháza Község állandó népessége 2014-es statisztikai adatok alapján 1742 fő.

*Petneháza Község pozíciója Magyarország és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye térképén
forrás: wikipedia*

Petneháza a Baktalórántházai járás községe, mely Szabolcs-Szatmár-Bereg megye közepén fekszik. A járás állandó népessége 19783 fő, területe 254 km². A Baktalórántházai közigazgatási egység a következő járásokkal szomszédos: Kemecsei, Kisvárdai, Mátészalkai, Nagykállói, Nyírbátori, Nyíregyházi, Vásárosnaményi Járás.

A Baktalórántházai járást az alábbi települések alkotják: Baktalórántháza, Besenyőd, Laskod, Levelek, Magy, Nyíribrony, Nyírbátor, Nyírkércs, Ófehértó, Petneháza, Ramocsaháza és Rohod.

Tájtörténet

A Nyírség a pleisztocén és a holocén határán keletkezett, az észak-alföldi fiatal peremsüllyedések közé tartozik. Az alapját a pannontábla, és az erre ráakadó hordalékkúp adta, melynek fejlődése a pleisztocén végéig egységesen történik a Rétközzel és a Bodroggözzel.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye mai képe a kultúrnövényzet, a szántóföldek, gyümölcsösök és kertgazdaságok a jellemzőek. A Felső-Tisza-vidék és a Nyírség agrártájakat a félkultúr kaszálók és legelők teszik változatossá. Kisebb-nagyobb foltokban megtalálhatók még az ősi flóra maradványai is, a lápok, mocsarak, ligeterdők és az erdős sztyeppe növényzete is. Modern növényföldrajzi felosztás szerint nagyjából a Nyírségense flórajárás és a Samicum flórajárás területével esik egybe.

A Nyírség eredetileg erdős sztyeppe volt, kiterjedt lápokkal és mocsarakkal. A 18. századi kéziratok térképek azt bizonyítják, hogy 200 éve még a terület egyharmadát erdők borították. A nyírségi tölgy és pusztai erdők földrajzi megoszlása – a gyakori erdőirtások miatt – már akkor is egyenetlen volt. A táj nyugati fele (pl. a nyíri Mezőség) homokpuszta és kultúrtáj volt.

A Nyírség homokfelszínét tagoló ösfolyóvölgyek és a deflációs mélyedések ("nyírvíz-laposok") a lecsapolás előtt lápos, mocsaras, pangóvízes térségek voltak gazdag élővilággal. A sekély tavakban hínártársulások alakultak ki, amelynek maradványait a kállósejmi Mohos-tó őrzi.

A növényvilág következő lépcsőit a nádasok, a magasság-társulások, a zsombékosok, a fű- és nyírláposok, majd a tölgyes ligetek alkották. A lánövénnyel a leggazdagabban Bátorligeten maradt fenn, melyet a kállósejmi Mohos-tó úszólapjával együtt természetvédelem alá helyeztek. Szórányosan a kőris-szil ligeterdők is megtalálhatók (Bátorliget, Fényi-erdő). Ezek a 19. században végrehajtott lecsapolási munkálatok következtében (vagyis a talajvíz leszállása miatt) sokféle átalakultak gyöngyvirágos tölgyessé (Sóstói-erdő, Baktalórántháza, Fényi-erdő). A gyöngyvirágos tölgyesekben a főszereplő kocsányos tölgy mellett gyakori a mezei szil, a mezei juhar és a rezgő nyár (Bátorliget), de ritkábban előfordul a nyír is (Tornyospálca). A

nyírfaállomány rohamos csökkenése is a csatornázásra, a talaj szárazabbá válására vezethető vissza. A Nyírség magasabb homokfelszíneit pusztai tölgyesek és homokpuszta-társulások (pl. csenkesz, ezüstperje) borították.

4.7.2. Helyi egyedi védelem

A helyi védelem alatt álló épületek listájáról önkormányzati rendelete a településnek nem lelhető fel, nem készült, de a Településszerkezeti és Szabályozási Terv készítésekor, azaz jelen dokumentációban a község építményei felülvizsgálata megtörténik, és kiválasztásra kerülnek a helyi egyedi védelemre javasolt építmények.

Az épületek, melyek országos védelemre nem érdemesek, de a település kultúrájának meghatározója azokat helyi egyedi védelem alá részesítendő, melyek listáját a hatástanulmánnyal készülő melléklet tartalmazza. A rájuk vonatkozó előírásokat a Helyi Építési Szabályzatban kapnak helyet.

Helyi építészeti értékek, minden olyan építészeti, történeti, néprajzi szempontból jelentős egyedi vagy együttes alkotás (épület, építmény, épületegyüttes, utcakép), valamint az ezeket körülvevő építészeti környezet, ami nem minősül műemléknek.

Helyi egyedi védelemre javasolt épületek a következők:

- Szent Mihály főangyal görögkatolikus templom (Béke u. 15. szám 153. hrsz.)
- Polgármesteri Hivatal (Magyar u. 2. szám 171/3. hrsz.)
- Kúria épület (Petőfi u. 2. szám 574/6. hrsz.)
- Református parókia (Kossuth L. u. 10. szám 1. hrsz.)
- Népi lakóház (Arany J. u. 17. szám 550. hrsz.)
- Népi lakóház (Kossuth L. u. 30. szám 518. hrsz.)
- Népi lakóház (Kossuth L. u. 64. szám 475. hrsz.)
- Népi lakóház (Kossuth L. u. 83. szám 189. hrsz.)
- Népi lakóház (Kossuth L. u. 87. szám 191/1. hrsz.)

I. SZENT MIHÁLY FŐANGYAL GÖRÖGKATOLIKUS TEMPLOM		
Védettség	Jelleg	Kategória
Helyi védelemre javasolt	Építmény	Szagrális épület
Megye	Cím	Helyrajzi szám
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Petneháza, Béke utca 15.	153
Leírás		
Elhelyezkedése: településközpontban		
		
 Zolcsák Miklós ikonosztáza a görögkatolikus templomban, melynek a négy alapképe: Szent Miklós, Istenanya a gyermekkel, Tanító Jézus, Szent Mihály (70 x 160 cm), Utolsó vacsora (80 x 110 cm), Pantonkrátor (80 x 80 cm). Fa, tempera, kidomborított aranyháttér, 23 karátos füst aranylap. 1872-ben épült, melyet 2005-ben felújítottak.		
A templom harangja: Petneházától keletre, a Nyírmadára vivő út kétoldalán vizenyős rész terül el nagy helyen kb. 200—300 holdon. Itt állt valamikor egy falu, Sige, de elsüllyedt és elborította a víz. Egyszer, mikor kiszáradt, a helyén szántottak és az eke megakadt valamiben. Hát egy harang koronája (felső része) volt. Emberi erővel nem bírták kimozdítani, így hát kötelet kötöttek rá és ökröket fogtak bele, azzal húzták ki. Ez a harang a görög katolikus templom kisharangja ma. Megtalálták a nagyharangot is. Arra is kötelet kötöttek, ökröket fogtak bele, de nem bírták kihúzni. Még több ökröt fogtak bele. A harang meg is mozdult, de ekkor valaki a föld mélyén fájdalmasan elkiáltotta magát: „Jaj a kisujjam!” (t. i. elszakadt). Abban a pillanatban elszakadt a kötél, az ökrök orra buktak, a harang pedig lesüllyedt kétszerte mélyebbre, mint volt. Azóta nem találja senki, csak éjfélkor lehet hallani néha a szavát. A mondát nemcsak Petneházán, hanem a szomszédos községekben is szóról-szóra egyformán mesélik.		

ÉRTÉKELEMZÉS		
<u>Értékelési szempont</u>	<u>Értékelés</u>	<u>Megjegyzés</u>
Eszmei jelentőség	A (nagyon jelentős)	közművelődés szempontjából jelentős érték, a vallási nemzeti vagy helyi identitás erősítésében fontos szereppel bír
Használati jelentőség	A (nagyon jelentős)	használata közcélokat szolgál
Esztétikai jelentőség	A (nagyon jelentős)	színvonalas, művészi kvalitásokkal rendelkezik
Idegenforgalmi jelentőség	B (jelentős)	turisztikai terméknek alkalmas, a főbb vonzerők mellett kiegészítő szereppel bír(hat)
Állapot	A (jó)	hosszú távon karbantartása szükséges
Megközelíthetőség	B (közepes)	a központi rész vonzáskörzetéhez tartozó területen van
Veszélyeztetettség	A (nem veszélyeztetett)	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használatból járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad

II.		
POLGÁRMESTERI HIVATAL		
Védettség	Jelleg	Kategória
Helyi védelemre javasolt	Építmény	Középület
Megye	Cím	Helyrajzi szám
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Petneháza, Magyar u. 2.	171/3
Leírás		
Elhelyezkedése: településközpontban		
 		
 		
Homlokzata védelemre javasolt. (legfőképpen a bejárat).		
ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	B (jelentős)	helyi szinten ismert
Használati jelentőség	A (nagyon jelentős)	használata közcélokra szolgál
Esztétikai jelentőség	B (jelentős)	vizuálisan harmonikus, a községnek megfelel
Idegenforgalmi jelentőség	C (kevésbé jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településképi kialakításában van szerepe hat)
Állapot	B (közepes)	részleges felújítása szükséges
Megközelíthetőség	B (közepes)	a központi rész vonzáskörzetéhez tartozó területen van
Veszélyeztetettség	B (közepesen veszélyeztetett)	állagmegóvása biztosított, de szükséges felújítása nem

III. KÚRIA ÉPÜLET		
Védettség	Jelleg	Kategória
Helyi védelemre javasolt	Építmény	Lakóház
Megye	Cím	Helyrajzi szám
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Petneháza, Petőfi u. 2.	574/6
Leírás		
Elhelyezkedése: településközponttól északnyugatra		
		
		
Homlokzata védelemre javasolt.		
ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	B (jelentős)	helyi szinten ismert
Használati jelentőség	B (jelentős)	használata magáncélokot szolgál
Eszztétikai jelentőség	B (jelentős)	vizuálisan harmonikus, a községnek megfelel
Idegenforgalmi jelentőség	B (jelentős)	turisztikai terméknek alkalmas, a főbb vonzerők mellett kiegészítő szereppel bír(hat)
Állapot	B (közepes)	részleges felújítása szükséges
Megközelíthetőség	B (közepes)	a központi rész vonzáskörzetéhez tartozó területen van
Veszélyeztetettség	B (közepesen veszélyeztetett)	állagmegóvása biztosított, de szükséges felújítása nem

IV. REFORMÁTUS PARÓKIA		
Védetség	Jelleg	Kategória
Helyi védelemre javasolt	Építmény	Lakóház
Megye	Cím	Helyrajzi szám
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Petneháza, Kossuth Lajos u. 10.	1
Leírás		
Elhelyezkedése: településközpontban		
 		
 		
Eklektikus homlokzata védelemre javasolt.		
ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	B (jelentős)	a hagyományok ápolásával kapcsolatos, helyi szinten ismert
Használati jelentőség	B (jelentős)	használata magáncélokra szolgál
Esztétikai jelentőség	B (jelentős)	vizuálisan harmonikus, a községnek megfelel
Idegenforgalmi jelentőség	C (jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	A (jó)	hosszú távon karbantartása szükséges
Megközelíthetőség	A (jó)	a település központjában van illetve főút mellett
Veszélyeztetettség	A (nem veszélyeztetett)	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használatból járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad

V. NÉPI LAKÓHÁZ		
Védettség	Jelleg	Kategória
Helyi védelemre javasolt	Építmény	Lakóház
Megye	Cím	Helyrajzi szám
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Petneháza, Arany János u. 17.	550
Leírás		
Elhelyezkedése: településközpontban		
 		
Tornáca védelemre javasolt.		
ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	C (kevésbé jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Használati jelentőség	B (jelentős)	használatra magáncélokra szolgál
Eszztétikai jelentőség	B (jelentős)	vizuálisan harmonikus, a községnek megfelel
Idegenforgalmi jelentőség	C (jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	B (közepes)	részleges felújítása szükséges
Megközelíthetőség	A (jó)	a település központjában van illetve főút mellett
Veszélyeztetettség	B (közepesen veszélyeztetett)	állagmegóvása biztosított, de szükséges felújítása nem

VI. NÉPI LAKÓHÁZ		
Védettség	Jelleg	Kategória
Helyi védelemre javasolt	Építmény	Lakóház
Megye	Cím	Helyrajzi szám
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Petneháza, Kossuth Lajos u. 30.	518
Leírás		
Elhelyezkedése: településközpontban		
		
Tornáca védelemre javasolt.		
ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	C (kevésbé jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Használati jelentőség	B (jelentős)	használata magáncélokot szolgál
Esztétikai jelentőség	B (jelentős)	vizuálisan harmonikus, a községnek megfelel
Idegenforgalmi jelentőség	C (jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	B (közepes)	részleges felújítása szükséges
Megközelíthetőség	A (jó)	a főút mellett
Veszélyeztetettség	B (közepesen veszélyeztetett)	állagmegóvása biztosított, de szükséges felújítása nem

VII. NÉPI LAKÓHÁZ		
Védettség	Jelleg	Kategória
Helyi védelemre javasolt	Építmény	Lakóház
Megye	Cím	Helyrajzi szám
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Petneháza, Kossuth Lajos u. 64.	475
Leírás		
Elhelyezkedése: településközpontban		
 		
Tornáca, homlokzata védelemre javasolt.		
ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	C (kevésbé jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Használati jelentőség	B (jelentős)	használata magáncélokot szolgál
Esztétikai jelentőség	B (jelentős)	vizuálisan harmonikus, a községnek megfelel
Idegenforgalmi jelentőség	C (jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	B (közepes)	részleges felújítása szükséges
Megközelíthetőség	A (jó)	a főút mellett
Veszélyeztetettség	B (közepesen veszélyeztetett)	állagmegóvása biztosított, de szükséges felújítása nem

VIII. NÉPI LAKÓHÁZ		
Védettség	Jelleg	Kategória
Helyi védelemre javasolt	Építmény	Lakóház
Megye	Cím	Helyrajzi szám
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Petneháza, Kossuth Lajos u. 83.	189
Leírás		
Elhelyezkedése: településközpontban		
 		
Tornáca, homlokzata védelemre javasolt.		
ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	C (kevésbé jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Használati jelentőség	B (jelentős)	használatra magáncélokra szolgál
Esztétikai jelentőség	B (jelentős)	vizuálisan harmonikus, a községnek megfelel
Idegenforgalmi jelentőség	C (jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	B (közepes)	részleges felújítása szükséges
Megközelíthetőség	A (jó)	a főút mellett
Veszélyeztetettség	B (közepesen veszélyeztetett)	állagmegóvása biztosított, de szükséges felújítása nem

IX.		
NÉPI LAKÓHÁZ		
Védettség	Jelleg	Kategória
Helyi védelemre javasolt	Építmény	Lakóház
Megye	Cím	Helyrajzi szám
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Petneháza, Kossuth Lajos u. 87.	191/1
Leírás		
Elhelyezkedése: településközpontban		
 		
Tornáca, homlokzata védelemre javasolt.		
ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	C (kevésbé jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Használati jelentőség	B (jelentős)	használatra magáncélokra szolgál
Eszztétikai jelentőség	B (jelentős)	vizuálisan harmonikus, a községnek megfelel
Idegenforgalmi jelentőség	C (jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	B (közepes)	részleges felújítása szükséges
Megközelíthetőség	A (jó)	a főút mellett
Veszélyeztetettség	B (közepesen veszélyeztetett)	állagmegóvása biztosított, de szükséges felújítása nem

4. 4. 6. Táj- és kertépítészeti alkotás, egyedi tájérték, növényzet

4.4.6.1 Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek

4.4.6.2. Nemzeti és nemzetközi természetvédelmi oltalom alatt álló vagy védelemre tervezett terület, érték, emlék

4.4.6.3. Tájhasználati konfliktusok és problémák értékelése

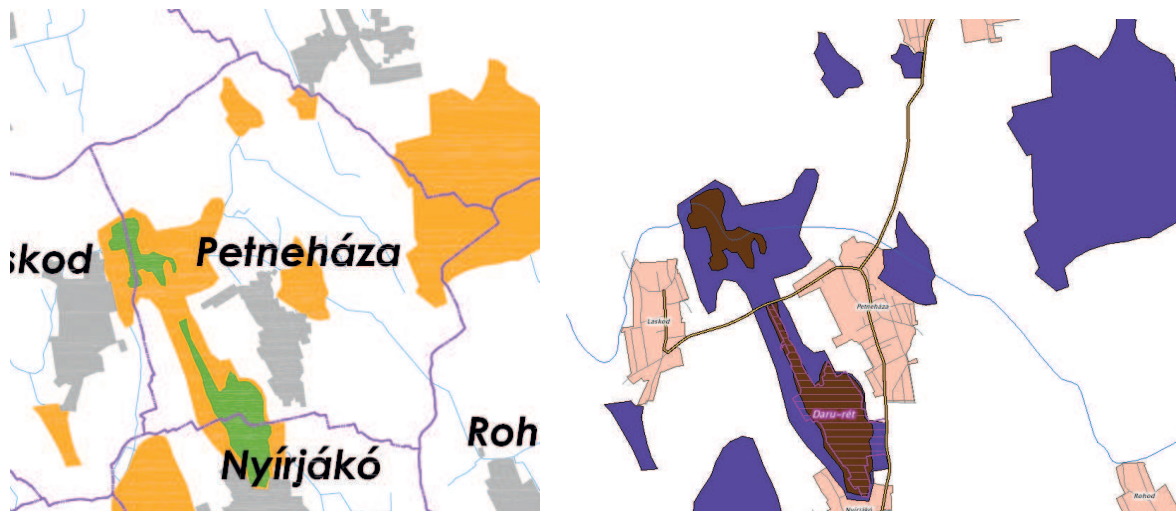
Kistájkezelési besorolás szerint Petneháza a Nyírség kistáj területén helyezkedik el, így az épített és természeti környezetét egyaránt a kistáj geoökológiai sajátosságai határozzák meg. A Natura-2000 besorolás alapján, Petneházán egy kiemelt jelentőségű különleges természet-megőrzési területet találunk, a Daru-rétet (HUHN20124).

4.4.6.1 Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek

A közigazgatási területen tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő övezet nem található.

4.4.6.2. Nemzeti és nemzetközi természetvédelmi oltalom alatt álló vagy védelemre tervezett terület, érték, emlék

A közigazgatási terület DNy-i és Ny-i részén jelentős felületű Natura 2000 madárvédelmi területek, és ezzel egybeeső ill. kiterjesztő ökológiai folyosó mag – ill. puffer területek találhatók.

Forrás: Magterület – ökológiai folyosó – pufferterület a település alaptérképén (forrás: TEIR)

Az ökológiai folyosó pufferterületei a szomszédos települések irányába többfelé teremtenek kapcsolatot az élőhelyek között, ezek a megyei TrT-ben is meg vannak jelenítve.

Országos védelem

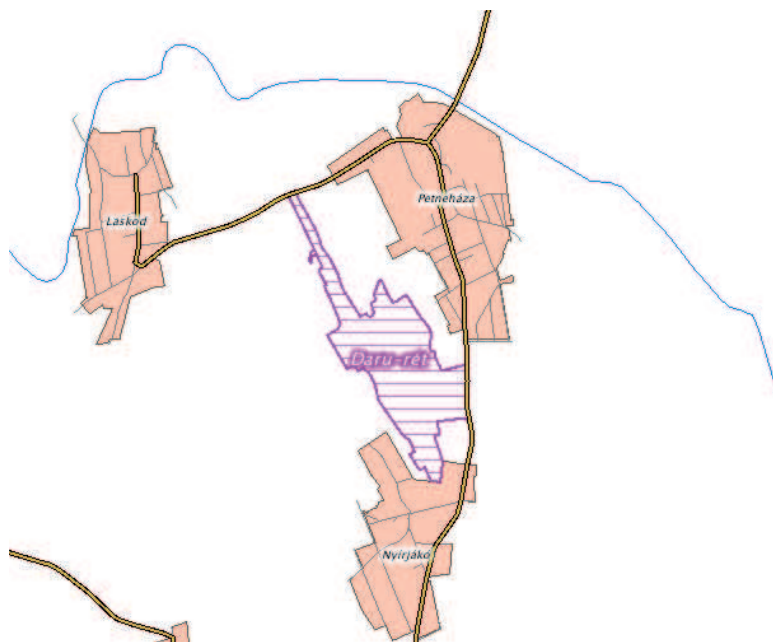
A 275/2004 (X. 8.) sz. kormányrendelet alapján a Petneháza közigazgatási területén található Daru-rét a NATURA 2000 területen fekszik. Magyarország az Európai Unióhoz való csatlakozás pillanatától Magyarországra is érvényes a két uniós direktíva, a Madárvédelmi- és az Élőhelyvédelmi Irányelv. Ezek értelmében hazánk köteles volt közösségi jelentőségű természetes élőhelyei, valamint állat- és növényfajai védelmében területeket kijelölni, amelyek így az EU ökológiai hálózatának, a Natura 2000 hálózatnak a részeivé váltak. A hálózat eszméjére nevéből is következtethetünk: értékes természeti területek, élőhelyek többé-kevésbé összefüggő láncolata, amelyek az eredeti európai élővilágot őrzik. A kijelöléssel hazánk területének közel 21%-a lett Natura 2000 terület. Az eredeti védett területeink csaknem mindegyike bekerült a hálózatba, de ezeken kívül további körülbelül 1.2 millió hektár kap uniós védettséget. Nem csoda hát, hogy ezek között igen nagy százalékban vannak mezőgazdasági területek, gyepek, tavak, folyók, erdők, ahol évszázadok óta gazdálkodás folyik.

Európában a szó szoros értelmében vett "vadon" elvétve található, a táj képét oly régóta formálja az ember, hogy még a természetesnek tartott élőhelyek túlnyomó többsége is így vagy úgy őrzi annak keze nyomát. Európában ezért különösen igaz, hogy a biológiai sokféleségnek meghatározó eleme az a bonyolult kapcsolatrendszer is, amely összeköti az embert a természettel: a házasított állatok és nemesített növények sokfélesége, a különböző földhasználati praktikák. A Natura 2000 területek védelmében tehát különösen hangsúlyos a gazdálkodók, a fenntartó, hagyományos gazdálkodási módok szerepe. Általánosságban elmondhatjuk, hogy a Natura 2000 hálózattal a rezervátumszerű védelem helyett a társadalmi, kulturális, gazdasági és természetvédelmi érdekek összehangolására alapozó megóvás kerülhet előtérbe:

Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület

Daru-rét (HUN 20124),

A Natura 2000 területek helyrajzi számos listája az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet alapján: 06b, 08, 09/19c, 09/19d, 09/19g, 0193/1b, 0195, 0196/4, 0196/8, 0198, 0199, 0201, 0202b, 0202c, 0204/1, 0205/1

NATURA 2000 terület (www.natura2000.eea.europa.eu)

A Daru-rét természetvédelmi prioritásai és célkitűzései:

- **Prioritás:**
Kiemelt fontosságú cél a következő fajok/élőhelytípusok kedvező természetvédelmi helyzetének fenntartása, lehetőség szerinti fejlesztése:
Élőhelyek:
 - Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*)
 - Mészkedvelő üde láp- és sásrétek
 Fajok:
 - Réti angyalgöyökér (*Angelica palustris*)
- **Természetvédelmi célkitűzések:**
Általános célkitűzés:
A Natura 2000 terület természetvédelmi célkitűzése az azon található, a kijelölés alapjául szolgáló közösségi jelentőségű fajok és élőhelytípusok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fenntartása, lehetőség szerinti fejlesztése, valamint a Natura 2000 területek lehatárolásának alapjául szolgáló természeti állapot, illetve a fenntartó gazdálkodás feltételeinek biztosítása.
Specifikus célok és végrehajtandó intézkedések:
 - A gyepek állapotát javító legeltetési/kaszálási rendszer fenntartása. Cél a területen található rétek, láprétek, zsombékosok, fűzlápoltok mozaikjai fennmaradásának biztosítása; a láprétek és zsombékosok cserjésedésének megakadályozása. A nádasok gyepek rovására történő terjedésének megakadályozása. Kíméletes, kaszálatlan mozaikokat is meghagyó kaszálás bevezetése.
 - A kaszálás/legeltetés megvalósításakor az *Angelica palustris* állományok védelme/fenntartása elsődleges (megfelelő tarlómagassággal történő kaszálás, kézi kaszálás gyakorlatának támogatása, kaszálás időpontjának helyes megválasztása stb.).
 - Az érintett belvízlevezető szerepű csatornákon záró műtárgyak létesítése, a területet érő lecsapoló hatás mérséklése.
 - Inváziós és tájidegen fa-, cserje-, és lágyszárú fajok (aranyvessző fajok, gyalogakác, zöldjuhar, selyemkóró) folyamatos visszaszorítása.
 - Bolygatott foltok gyommentesítő kaszálásának kidolgozása.
 - A területen belüli és a szomszédos szántókon kíméletes gazdálkodás kialakítása, lehetőség szerint a szántók gyepesítése vagy erdősítése.

A talaj felszínén mozgó rovarok begyűjtésére használják a talajcsapdát 2003.07.31.-10.07. között a Daru-réten a vizsgálat alapján az alábbi rovarokat figyelték meg:

- 2003.07.31.-10.07. között végzett vizsgálaton megfigyelt rovarok:
Ragyás futrinka (*Carabus cancellatus*) volt megfigyelhető. A ragyás futrinka nem szerepel a kihalással veszélyeztetett fajok vörös listáján. Magyarországon védett, eszmei értéke 2 000 Ft. A bogár testhossza 1,6–2,5 cm, bronzszínű, némi zöldes árnyalattal. Ritkábban tiszta fekete színű is lehet. Bogarak és rovarlárvékat ragadoznak. Hasznos lehet a biológiai védekezésben, mert több kártevő rovarfajjal, például a krumplibogár lárváival is táplálkozik. Elterjedt és gyakorinak mondható.
- *Poecilus versicolor*
- *Pseudoophonus rufipes*

A vizsgálat csak a futóbogarak megvizsgálására terjedt ki.

4.4.6.3. Tájhasználati konfliktusok és problémák értékelése

A település egész területén gyenge az erdősültség, előnyösebb viszont a mezővédő erdősávok területe. A Daru rét mentén korábban intenzív libanevelés folyt, mely jelentős károkat okozott az azóta Natura 2000 védelem alá vont láprétek ökológiai rendszerében. Az erdők, erdősávok hiánya növeli a talajfelszín száradását, a felszíni légmozgásokat nem tudja gátolni, növeli a deflációs erózió megvalósulását, csökkenti a páratartalmat. Ezek a folyamatok semmiképpen nem előnyösek sem a mezőgazdasági termelés, sem a védett élőhelyek megmaradása számára. Arról se feledkezzünk meg, hogy a mezőgazdasági termelés jelenléte csak az utóbbi néhány száz évben része a valóságnak, korábban a természetes növénytakaró kiterjedt erdőket és mocsarakat foglalt magába, tehát az erdősültség növekedése nem áll ellentétben a nyírségi táj megjelenésével.

4. 4. 7. Szobor, képzőművészeti alkotás, utcabútor

Helyi egyedi védelemre javasolt építmények a következők:

- Fakereszt a község határában
- Fakereszt az Úttörő és Kossuth L. u. kereszteződésében
- Temetői fakereszt
- Világháborús emlékmű

I.		
FAKERESZT A KÖZSÉG HATÁRÁBAN		
Védettség	Jelleg	Kategória
Helyi védelemre javasolt	Építmény	Plasztika
Megye	Cím	Helyrajzi szám
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Petneháza, Arany János u. 86.	617
	ÉRTÉKELEMZÉS	
	Értékelési szempont	Megjegyzés
	Esztétikai jelentőség	B vizuálisan harmonikus, a közízlésnek megfelel
	Állapot	B részleges szükséges
	Megközelíthetőség	A főút mellett van
	Veszélyeztetettség	A hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított,

II.		
FAKERESZT AZ ÚTTÖRŐ ÉS KOSSUTH L. U. KERESZTEZŐDÉSÉBEN		
Védettség	Jelleg	Kategória
Helyi védelemre javasolt	Építmény	Plasztika
Megye	Cím	Helyrajzi szám
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Petneháza, Kossuth L. u. 2.	32/1

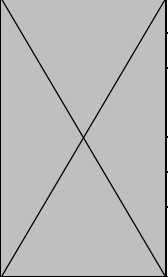

ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Esztétikai jelentőség	B	vizuálisan harmonikus, a közízlésnek megfelel
Állapot	B	részleges szükséges
Megközelíthetőség	A	főút mellett van
Veszélyeztetettség	A	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított,

II.		
TEMETŐI FAKERESZT		
Védettség	Jelleg	Kategória
Helyi védelemre javasolt	Építmény	Plasztika
Megye	Cím	Helyrajzi szám
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Petneháza, régi temető	187/6

ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Esztétikai jelentőség	B	vizuálisan harmonikus, a közízlésnek megfelel
Állapot	B	részleges szükséges
Megközelíthetőség	A	főút mellett van
Veszélyeztetettség	A	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított,

IV. VILÁGHÁBORÚS EMLÉKMŰ		
Védettség	Jelleg	Kategória
Helyi védelemre javasolt	Építmény	Plasztika
Megye	Cím	Helyrajzi szám
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Petneháza, Kossuth L. u.	366
		
	ÉRTÉKELEMZÉS	
	Értékelési szempont	Értékelés
	Esztétikai jelentőség	B
	Állapot	B
	Megközelíthetőség	B
	Veszélyeztetettség	B
		Megjegyzés
		vizuálisan harmonikus, a közízlésnek megfelel, azt fejleszti
		részleges szükséges
		a központi rész vonzáskörzetéhez tartozó területen van
		állagmegóvása biztosított, de szükséges felújítása

5. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE

5.1. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése

5.1.1. Településhasználat és tájhasználati változás

5.1.2. Településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás

5.1.3. Infrastrukturális változás

5.1.1. Településhasználat és tájhasználati változás

A jövőben a község társadalmának, lakóinak új kihívásoknak kell megfelelnie. A globalizáció hatására, annak ellenpontozásaként felértékelődik a helyi társadalom. A falu társadalmá csak úgy tud fennmaradni és fejlődni, ha alkalmazkodik a megváltozott körülményekhez, új falusi kötődést, identitást teremt. Ehhez szükség van Petneháza megújulására, mind társadalmi-kulturális, mind gazdasági, mind pedig az épített környezet vonatkozásában. Fontos szempont, hogy történetileg kialakult építészeti egység maradt ránk örökségül, fontos szempont az is, hogy megmaradjon a településszerkezet, a telekmérethez igazodó arányos beépítés. Meg kell oldani a rontott építészeti elemek hosszú távú eltávolítását, vagy utcaképbe illesztését. Az elmúlt évtizedekben épült „kockaházak”, vagy ennek az elvnek mentén átalakított régi épületek negatív településképi hatásai néhány egyszerű építészeti beavatkozással (ablakcsere fa nyílászárókkal, tornác, homlokzatstruktúrálás, felületképzés stb.) mérsékelhetők. Új épület tervezésekor a helyi sajátosságok és az utca meglévő hagyományőrző épületei az irányadók, mind az épület formáját, mind pedig a telken való elhelyezését tekintve.

A hagyományos utcakép megőrzésének felelőssége elsősorban a helyi önkormányzatra és az építésügyi hatóságra hárul:

- a lakosság bevonásával meg kell fogalmazni az erre irányuló szándékot
- be kell építeni a településrendezési tervbe és a helyi építési szabályzatba a hagyományos településkép megmaradását garantáló előírásokat
- a helyi építéshatóságnak és önkormányzatnak gondoskodnia kell az előírások betartásáról
- az önkormányzatnak kezdeményeznie és segítenie kell a településkép megőrzésére, javítására irányuló lakossági törekvéseket, a szemléletváltást
- az önkormányzatnak példát kell mutatnia a régi épületek hagyományőrző felújítása, az új létesítmények településképbe illesztése terén is.

A Településszerkezeti Terv olyan változást javasol, mely a meglévő erdőterületek összefüggő rendszerét alakítja ki, illetve gazdasági terület növelését irányozza elő. Az erdőterületek, melyek a külterület túlnyomórészt lefedik, lényegében megmaradnak, illetve mértékük jelentősen megnő. Erdőterületek területfejlesztési célra az Országos Erdészeti Adattár és a Megyei Területrendezési Terv kiváló termőhelyi erdőterületének övezete alapján kerültek kijelölésre.

Nem engedhető meg a hagyományos utcaképbe helyezendő új, az építészeti egységet megbontó épület létesítése. Különösen kirívó a kétszintes, zavaró tetőformájú, erős színekben megjelenő épülettömeg. Nem megengedhető, ha a régi telekosztásra aránytalanul széles és nagy új ház épül, vagy ha ugyanezt a telkek egyesítésével érik el. Viszont nemcsak a lakóépületek ronthatják a településképet, hanem a helyi középületek, sőt utcabútorok is. A tervezői, kivitelezői és beruházói-megbízói felelősséget, a mértéktartást, az építői ízlést a Helyi Építési Szabályzatban is hangsúlyozni kell.

Összefoglalva: A település tervezett fejlesztési koncepciójában a település kulturális örökségre jelentős hatást gyakorló településhálózati változás nem érvényesül.

5.1.2. Településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás

A településrendezési terv által javasolt beépítések és szabályozások pozitív településhálózati és tájhasználati változást eredményeznek.

A Településszerkezeti Terv olyan változást javasol, mely a meglévő erdőterületek összefüggő rendszerét alakítja ki, illetve gazdasági terület növelését irányozza elő. Az erdőterületek, melyek a külterület egy részét lefedik, megmaradnak, rendszerbe szervezésüket erősíti a terv.

- Alapvető fejlesztési elképzelés a helyi munkahelyteremtés érdekében a turizmus (falusi-, kerékpáros-) fejlesztése, a helyi vállalkozások támogatása.
- Jelenlegi belterületen lakóterületi fejlesztés.
- Alapvető fejlesztési elképzelés a helyi munkahelyteremtés, járulékos jövedelemszerzés, ennek keretében a falusi turizmus személyi, infrastrukturális, területi stb. feltételeinek biztosítása
- kerékpáros turizmus lehetőségeinek kihasználására kerékpárútvonal kijelölése a kistérségi elképzelésekkel összhangban,
- falusi és ökoturizmus lehetőségeinek, feltételeinek megteremtése (vendéglátás, vendégfogadás),
- a falu művi környezetének fejlesztése keretében, a lakókörnyezet fejlesztési igényével összhangban, figyelembe véve a falusi turizmus követelményeit, és a helyi történeti értékekben gazdag épületállományt, a helyi értékvédelem megteremtése.

5.1.3. Infrastrukturális változás

A Község jövőbeni fejlődése, a vidéki életmód helyi és a községi lakosság illetve a turizmus számára való felértékelődése, környezeti-, rekreációs lehetőségek megkívánják az infrastruktúra, és a település által nyújtott szolgáltatások az új, megváltozott követelményekhez való igazítását. A környezet fokozott védelme, valamint a falusi életmódhoz való közelítés érdekében szükséges a hulladékkezelés megoldása, a szennyvízhálózat

kiépítése, és a szelektív szemétgyűjtés megvalósítása. Hasonló követelményt jelent a település „épített környezetének”, az épületek és közterületek igényes karbantartása és kialakítása.

A területi fejlesztések, és a motorizációs szint folyamatos növekedése szükségessé teszi a meglévő főúthálózatra támaszkodó külső települést elkerülő főút kiépítése. A meglévő beépített területek, és a tervezett beépítésre szánt területek kiszolgáló úthálózata ehhez és a meglévő úthálózathoz kapcsolódik. Azaz a beépítésre szánt területek kialakulása és a közúthálózat fejlesztése területi elhelyezkedés szempontjából azonos térséget fed le. A település tengelyei, legfontosabb útjai továbbra is az országos közutak maradnak. A település belső gyűjtő és lakó-kiszolgáló úthálózata már kialakult, és védendő. Az új fejlesztési területeken a lakó útjainak minimális szélessége 12 m, ezt biztosítani kell a zöldfelületi elemek és a felszíni csapadékvíz elvezető rendszer helyigénye miatt. Az úthálózat hierarchikus felépítését, struktúráját a Közlekedésfejlesztési tervlap szemlélteti.

A tömegközlekedés fejlesztésének nincs területi kihatása. Az autóbusz közlekedés vonalai nem változnak, a terület felhasználás változásának megfelelően új megállóhelyek kialakítására nem teszünk javaslatot. A település beépítésre szánt területeinek bővülése (és ezzel együtt a lakos szám növekedése) folytán belső autóbuszjárat (az igényeknek megfelelő járműtípussal és gyakorisággal) üzemeltetése továbbra sem képzelhető el, új nyomvonal fő- és gyűjtő utak hálózatát nem fogja terhelni.

5. 2. Az 5.1. pontban szereplő változások hatásai

- 5. 2. 1. a régészeti örökségre
- 5. 2. 2. a történeti településre, település- és tájszerkezetre
- 5. 2. 3. a települési értéktárban szereplő műemléki értékekre

5. 2. 1. Az 5.1. pontban szereplő változások hatásai a régészeti örökségre

Petneháza közigazgatási területén a nyilvántartott régészeti lelőhelyek száma jelenleg: húsz. A régészeti lelőhelyek régészeti feltárása jelenleg nem indokolja, leszámítva a beruházásokat megelőző feltárásokat.

Az újonnan készülő település rendezési terv több esetben is javaslatot tesz a településszerkezet megváltoztatására.

A külterületi változtatási javaslatok több esetben érintenek ismert, nyilvántartott régészeti lelőhelyeket.

A 095/8 és 095/9 helyrajzi szám ipari területté átsorolása érinti a 60241. régészeti lelőhelyet.

A 091/8. helyrajzi szám ipari területté átsorolása érinti a 60241. régészeti lelőhely pufferzónáját és az 50798. lelőhelyet.

A 071/8 helyrajzi számon egy terület általános mezőgazdasági területből gazdasági erdő területté sorolják át. Ez ugyan elviekben érinti a 60230. régészeti lelőhelyet, ugyanakkor az érintett ingatlanrész jelenleg is erdő.

A 0135/29 helyrajzi számon található gazdasági erdő terület korlátozott használatú mezőgazdasági területté sorolják át, amely érinti a 39312. régészeti lelőhely pufferzónáját.

A 0171/4 helyrajzi szám védelmi erdő területté sorolása érinti a 63410. régészeti lelőhelyet.

Ugyanezen 63410. lelőhely területét – 0171/4, 0171/15, 0171/16, 0171/17, 0171/18, 0171/19 – sorolják át ipari területté.

A fenti területeken, illetve a változtatással érintett régészeti lelőhely részekén az átsorolás következményeként várható a talaj mélyebb megbolygatása. Mind az erdőtelepítés, mind a gazdasági célú beépítés, de még egy erdő megszüntetése során is a jelenlegi törvényileg előírt 30 cm-nél nagyobb mélységű talajmunka várható. Az engedélyezett hatóságok ilyen esetekben megelőző feltárást írnak elő, mentendő a régészeti örökségvédelmi elemeket. A megelőző feltárás formája lehet régészeti megfigyelés, kevés számú régéseit jelenség esetében régészeti megfigyelés keretében végzendő bontómunka, de teljes felületű feltárás is.

A szükséges régészeti, örökségvédelmi feladatokat az adott változtatás jellege, és az érintett lelőhelyrész célzott vizsgálata határozza meg.

Bár nem érinti változtatás, de ki kell emelni az 50800. régészeti lelőhelyet a Kápolna-dombon. Ez a terület elnevezés visszakövethető az összes történeti térképen. A dombról tudjuk, hogy egy középkori templom, vagy

kápolna romjait rejt magában. Javasolt egy célzott projekt keretében megkutatni a lelőhelyet, felmérve a többször megfigyelt romok állapotát, pontos korát. Amennyiben bármilyen formában bemutatható, rekonstruálható lenne a rom, az a település történeti tudatát, illetve turisztikai potenciálját növelheti.

A község belterületén egy régészeti lelőhely – 36301 – található, melynek központjában református templom található. Amennyiben az itt lévő templom átépítései során a gótikus, középkori maradványok nem károsodtak jelentős mértékben, akkor javasolható azok tudományos projekt keretében történő feltárása, helyreállítása, konzerválása, és a nagyközönségnek történő bemutatása. A helyreállító munkák következtében talán jelentős mértékben növekedne a település történelmi emléke. Nem, vagy csak a szükséges minimális mértékben javasolt ugyanakkor a templom környezetében mélyebb földmunkák végzése, mely a középkori, kora újkori temető megbolygatását okozhatja.

A tervezett beruházások során a régészeti lelőhelyek védelmére vonatkozó jogszabályokat be kell tartani.

A település beépített területén az ismert régészeti lelőhelyeken kívül több helyütt várható régészeti leletek előkerülése. Jelenlegi mértékadó becslések szerint a régióban előforduló régészeti lelőhelyek mindössze 30-35%-a ismert, nyilvántartott, így bármikor számítani lehet eddig nem ismert jelenség, leletek előkerülésére.

A fenti okokból is jelen településrendezési tervben néhány terület lehatárolásra kerül, mint régészeti érdekű terület.

Régészeti érdekű területek a településen:

- a már ismert lelőhelyek közvetlen környezete
- külterületen a környezetükből kiemelkedő helyek: lakhatásra alkalmas dombok és dombvonulatok
- a történeti források, térképek alapján valószínűsíthetően régészeti lelőhelyek.

Ilyen régészeti érdekű területként kell tekinteni a település déli zónájára, a Kossuth Lajos utca és a Nyár utca által bezárt szögre, illetve a településtől délre eső, ipari területekké átsorolandó külterületi részekre. Ezen a területen keresendő az Árpád-, illetve középkori Iklód falu, melynek pontos lokalizációja jelenleg nem ismert. Ugyancsak nem ismert Iklód falu kápolnájának helye, melyet egy 1615-ös forrás említ.

Nem ismert a másik, Petneháza határába olvadt középkori település, Bagda helye sem. A térképészeti adatok nem nyújtanak támpontot. Ugyan a III. katonai felmérésen feltűnik egy Bagda-tanya nevű rész a Laskodi úttól, illetve a Vajai-főfolyástól északra, de ez személynévi eredetű lehet, nem határjelölő. Ugyanakkor ezen a részekén található több Árpád-kori lelőhely – 39307 és 50796 – is, mely akár jelezheti az elsőnek 1282-ben feltűnt település helyét. Árpád-kori lelőhelyekre lehet továbbá számítani a Magyar utcától keletre, illetve a Nyírkárási úton a Petneházai határban. Jellemzően – alkalmazkodva a mindenkor meglepedési viszonyokhoz – ezek az átsorolandó területekre, ingatlanokra esnek.

A régészeti lelőhelyeken kívül tervezett beruházások esetében, ha földmunkák közben régészeti emlék vagy lelet kerül elő, a munka felelős műszaki vezetője köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni, és a jegyző útján a Hivatalnak azt haladéktalanul bejelenteni, valamint a tevékenységet szüneteltetni, továbbá a helyszín és a lelet őrzéséről – a felelős őrzés szabályai szerint – a feltárással jogosult intézmény intézkedéséig gondoskodni.

5. 2. 2. Az 5.1. pontban szereplő változások hatásai a történeti településre, település- és tájszerkezetre

5.2.2.1. Történeti településszerkezetet érintő következmények

5.2.2.2. Természeti, táji hatások

5.2.2.1. Történeti településszerkezetet érintő következmények

Petneháza településszerkezetének alapja a Kossuth Lajos utca. Ezen utca felé sűrűsödött az utcahálózat. Örökségvédelmi szempontból a református templom és környéke érdemel említést. A templomon kívül más kiemelkedő térség nem található.

Kiemelkedő jelentőségű értéként megemlíthetők a:

- helyi egyedi védelemre javasolt épületek
- kiemelten védett és nyilvántartott régészeti lelőhelyek.

Az újonnan készülő településrendezési terv Petneházát keleti irányból elkerülő új forgalmi út építését irányozta elő, amely nagy mértékben megváltoztatja mind a közlekedési szerkezetet, mind a kialakult területfelhasználást, mely a település biztonságossá tételét eredményezné a lakosság számára, valamint tisztább levegő és alacsonyabb zajterhelés érné a lakosságot.

Az újonnan készülő településszerkezeti terv a község kialakult szerkezetét jelentős mértékben nem befolyásolja. A történeti településszerkezetet – a kialakult utcaszerkezetet és területfelhasználást – a terv csupán kis mértékben bővíti.

5.2.2.2. Természeti, táji hatások

A település hosszú- és rövidtávú fejlesztésének előkészítésénél és tervezésénél, valamint azok kivitelezésénél a meglévő zöldfelületeket meg kell őrizni, illetve azok teljes pótlásáról gondoskodni kell. A településrendezési eszközök és a község helyi rendeletei az országos és helyi természeti értékek védelméről intézkednek.

Környezeti és tájképi konfliktusok kiküszöbölésének érdekében tehető intézkedések a településszerkezet és az övezetek megváltoztatásával:

- zöldfelületek revitalizációja
- többszintes növényállomány alkalmazása a közterületeken, mely magába foglalja a gépjármű és gyalogosok forgalom elválasztását is
- zöldfelületek közhasználatát biztosító felszerelések, funkcionális kínálatok biztosítása
- meglévő zöldfelületi rendszer megóvása, bővítése, felszereltségének, használati értékének javítása, kondicionáló hatásának fokozása
- védőövezet fenntartása szükséges a tájvédelmi körzet mezőgazdasági területekkel közvetlenül érintkező sávjaiban
- a helyi védelemre javasolt területeket továbbra is óvni kell.

Egyéb települési sajátosságot óvó, levegőminőséget javító intézkedések:

- a belső települési utak átmenő forgalmának csökkentése, forgalomkorlátozás, tehermentesítő út megépítése
- települési parkolás rendezése, környezetterhelés csökkentése
- kerékpárút hálózat kiépítése
- megújuló energiák termelésének fokozása
- csak környezetkímélő ipar betelepülésének engedélyezése

5. 2. 3. Az 5.1 pontban szereplő változások hatásai a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre

5.2.3.1. Műemléki jelentőségű területek, műemléki környezetek, műemlékek eszmei, használati és esztétikai jelentőségének alakulása a tájban, településszerkezetben, épített környezetben

5.2.3.2. Műemlékek megújulásának és fenntarthatóságának gazdasági esélyei

5.2.3.3. A műemléki értékek tekintetében SWOT-analízis kockázatelemzés

5.2.3.1. Műemléki jelentőségű területek, műemléki környezetek, műemlékek eszmei, használati és esztétikai jelentőségének alakulása a tájban, településszerkezetben, épített környezetben

A község csak egy jelentős országos védett műemlékkel rendelkezik, melynek jó karbantartását a jelenlegi tulajdonviszonyok nem teszik lehetővé. A műemlék körül műemléki környezet van kijelölve. A védett épület egyházi funkciót tölt be, révén, hogy református templomról van szó.

5.2.3.2. Műemlékek megújulásának és fenntarthatóságának gazdasági esélyei

A település egyetlen műemléke már 1958 óta védett, azóta is egyházi tulajdonban van. Megújulásáról és fenntarthatóságáról az egyház rendelkezik.

5.2.3.3. A műemléki értékek tekintetében SWOT-analízis kockázatelemzés

Erősségek	Gyengeségek
A műemlék körül nyilvántartott műemléki környezet kijelölésre került. Használatban lévő épület.	Egyetlen műemléke van a településnek. Nem erősíti értékkoncentráció a műemléket.
Lehetőségek	Veszélyek
Turizmus fellendülése segíti fenntartását.	A folyamatos karbantartás elmaradásával az állaga romlik.

6. Az értékvédelmi terv

6. 1. Az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények meghatározása

A cél mindenképpen egy minőségi környezet kialakítása, melynek része kell legyen a meglévő épített örökség megfelelő védelme is. Ennek keretében a törvény által védett műemléken és védett és védelemre javasolt helyi építészeti örökségeken túl, fontos megmaradt régi, hagyományos beépítési módú értékeinek megőrzése is. Ennek eszköze egy az épített környezet helyi védelmét szolgáló önkormányzati rendelet megalkotása lehet. A rendelet megalkotása mellett egy a helyi védelemre előirányzott értékek megőrzéséhez szükséges támogatási rendszert is célszerű kidolgozni, illetve ezt a helyi lakossággal minél szélesebb körben megismertetni. A helyi lakosság bevonása és a cél érdekében történő összefogása, egyébként is komoly jelentőséggel bírhat az értékek megőrzése kapcsán.

Követelmények:

- a műemlék védelmét szolgáló jogszabályi előírások betartása, betartatása
- a helyi védelem alatt álló épített örökségek védelmét szolgáló jogszabályi előírások betartása, betartatása
- az épített környezet helyi védelmét szolgáló önkormányzati rendelet megalkotása
- a HÉSZ előirányzott felülvizsgálata során a történeti beépítéssel bíró területeken olyan építési előírások megalkotása, amely az új beépítéseknek a meglévő építészeti értékekhez való illeszkedését biztosítja.

6. 2. Az önkormányzati feladatok meghatározása

Emlékek vagy leletek felfedezője bejelentésének fogadása és az illetékes múzeum értesítése.

7. Összefoglalás

A táj és település egymáshoz viszonyított kapcsolata harmonikus, a Község kiváló környezetminőséggel rendelkezik, ahol védett természeti értékek, régészeti területek, valamint helyi védelemre javasolt létesítmények találhatók. Jelenleg környezetkárosító források, hatások, amelyek visszafordíthatatlan változást okozhatnak ezeknek állapotában – nem releváns. A terv megszünteti az építéssel járó pusztulás lehetőségét is. Az értékeket megőrző, fenntartó fejlesztés javasolható abból a célból, hogy a település ezen erőforrásait a saját fejlődésének, lakosságmegtartó képességének, a betelepülési szándék növekedésének és idegenforgalmat vonzó befektetéseinek céljára hasznosíthassa. A tervkészítés alapvető szándéka az volt, hogy a tervi eszközök szabályozzák a beépített területek nagyságának gyors és erőltetett mértékű növekedését, teret adva azonban a település számára a spontán növekedési folyamat által megkívánt természetes fejlődéshez. Mivel a terv alapvetően nem tartalmaz nagymértékű területnövekedésre vagy karakteres területhasználat-módosításra vonatkozó javaslatokat, ennek megfelelően az általa indukált változások sem hordoznak a meglévő települési értékeket jelentősen mértékben érintő hatásokat. A tervezett fejlesztések pozitívan befolyásolják a település karakterét, kiemelve annak értékeit. A vizsgálatok egyértelműen rávilágítottak arra, hogy a település jelentős számú és minőségű örökségi értékkel rendelkezik, melynek fenntartása, időszakonkénti felújítása rendkívül nehéz az ismert gazdasági körülmények között. A tervi elhatározások, szabályozások betartása mellett nagyon fontos minden lehetőséget megragadni, amely a különböző szinteken elérhető, EU és más alapok, országos szinten a törvényekben biztosított anyagi lehetőségek kiaknázása, illetve megyei és helyi szinten az önkormányzatok segítségével. Petneháza lakosságának körében az öntudatos, lakókörnyezetükért, a táji és kultúrtörténeti értékek megőrzéséért felelősséget érző polgárok több önszerveződésű társadalmi szervezetet hoztak már korábban létre annak érdekében, hogy a település értékelvű és értékteremtő fejlődését támogatni tudják. A lakosság jelentős részének véleményét közvetítő önkormányzati képviselőkkel történt egyeztetések segítséget nyújtottak már a koncepció megfogalmazásában, s később a településrendezési javaslatok kialakításában, ugyanígy a helyi értékvédelmi javaslatok is tükrözik a lakosság illetve a műemlékvédelmi hatóság szándékait. A Településszerkezeti Terv és ezen keresztül a Szabályozási Terv célja, hogy a lehető legteljesebb mértékben érvényre juttassa, kiteljesítse a település adottságait, elsősorban a helyi értékeket, a táji, természeti előnyökkel együtt.

Ezért lényeges az alábbi szempontok alapján a jövőformáló tervek kialakítása:

- *csak a természeti, táji környezet, adottságait tiszteletben tartó, ahhoz illeszkedő, illetve azzal, mint forrással számoló tevékenységek fogadhatók,*
- *a múlt sikeresnek bizonyult elemeire szervesen épülő, a hagyományokat, tradíciókat folytató társadalmi, kulturális, gazdasági struktúra folytatható.*

A fejlődés céljából történő beavatkozások kettős célt szolgálnak, részben segítik a táji, környezeti és épített értékek megőrzését, megújulását, szemléletessé érzékelhetővé tételét, részben a természeti környezetbe történő beavatkozással abba illeszkedő társadalmi, gazdasági, változások teremtette igényeknek adnak csak teret, helyet. Feladata tehát mindenki számára a települési hagyományok tisztelete, kötelezettségvállalás a hagyatékok megőrzésére, ápolására, restaurálására, értékmegőrző és értékknövelő felújításra.

Az eredeti állapot fenntartásának elemei:

- *az ökológiai hálózat visszaállítása eredeti állapotába a hiányzó elemek kiegészítésével, mikroökonómia, helyi hagyomány, növényi kultúra és botanikai értékek őrzése,*
- *természeti értékek karakter-, és szerkezeti védelme, helyi egyedi természeti értékek védelme, az esetlegesen kialakult tájsebek rekultiválása,*
- *a település kialakult szerkezetének, struktúrájának – karakterének védelme, megtartása,*
- *az illeszkedő fejlesztés céljából a szabályozás eszközeivel kell megoldani a környezetérzékeny beavatkozást.*

Összegezve kijelenthető, hogy a készülő településrendezési terv nem szab gátat az építészeti kulturális örökség megőrzésének, védi az arra kijelölt épületek környékén kialakult építészeti struktúrát a beépítés építménymagassága és a telekterület formájában is.

8. Nyilatkozat

Alulírott vezető településtervező, mint az örökségvédelmi hatástanulmány készítője ezennel nyilatkozom, hogy jelen örökségvédelmi hatástanulmány megfelel az örökségvédelmi hatástanulmány tartalmi követelményeit meghatározó jogszabályoknak és hatósági előírásoknak. Kijelentjük továbbá, hogy az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére jogosultak vagyok.

2017. május hó

Dudás Ede
vezető településtervező
építészmérnök, építész tervező szakmérnök
okl. településmérnök
TT-15-0303

Alulírott régész nyilatkozom, hogy jogosult vagyok az Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti fejezeteinek elkészítésére, valamint a tanulmányban javasolt megoldások összhangban vannak a vonatkozó szabályozással.

2017. május hó

Lukács József
régész, muzeológus